

Datan jakamisen reilut säännöt

Koulutus koostuu viidestä osiosta. Niiden tekeminen vaatii yhteensä noin 90 minuuttia. Käytä koulutukseen kuitenkin juuri sen verran aikaa kuin tarvitset. Meistä jokainen oppii omalla tyylillään ja omaan tahtiinsa, joten voit tarvittaessa keskeyttää osion, palata taaksepäin ja liikkua osioiden välillä vapaasti.

Kun olet suorittanut kaikki osiot, pääset antamaan palautetta ja tilaamaan todistuksen.

☰ 1. Tervetuloa datatalouteen

☰ 2. Kurkistus datatalouden pelisääntöjen maailmaan

☰ 3. Älylaitteiden data tarjoaa uusia mahdollisuuksia laitteen käyttäjälle ja palveluntarjoajille

☰ 4. Datasta liiketoimintaa luotettavien datan jakajien ja reilujen pelisääntöjen avulla

☰ 5. Yhteenveto

☰ Palaute ja itsearviointi

☰ Todistus ja suorituksen kirjaaminen

1. Tervetuloa datatalouteen

Datatalous avaa ovet uuteen aikakauteen, jossa kyky tiedon keräämiseen, analysointiin ja jakamiseen määrittävät yrityksen menestyksen. Tämän koulutuksen myötä pääset käsiksi EU:n uusimpiin säännöksiin, jotka avaavat ovia innovaatioille ja tasapuoliselle datan jakamiselle.

**Tule ottamaan selvää uusista liiketoimintamahdollisuuksista,
joita nämä säädökset luovat yrityksellesi!**

Data, talouden menestystekijä

Tiesitkö, että maatalouskin on jo datataloutta? Itse asiassa viljan viljely on ollut jo vuosituhsia eräänlaista datataloutta. On jouduttu seuraamaan, onko odotettavissa sateita tai milloin on hallanvaara. Tai tarvitseeko maa lisää lannoitusta tai milloin on oikea hetki korjata sato. Ihmiset ovat aina tarvinneet tietoa. Nykyisin maataloudenkin tarvitsema tieto on yhä useammin tietojärjestelmissä datana - aivan kuin muillakin toimialoilla - ja sen käsittely voidaan automatisoida. Näin voimme helpommin kehittää uusia ratkaisuja ja voimme käyttää aikaamme yhä paremmin.

Huolellinen maanviljelijä on pitänyt vuosi toisensa jälkeen kirjaa tekemisistään ja sadoistaan. Hän pyrkii vuosi vuodelta parantamaan satoa ja välttämään katoa. Mutta hänellä on usein tarkkaa tietoa vain omasta pellostaan. Ympärillä ovat naapureiden eli kilpailijoiden pellot. Jos viljelijä saisi käyttöönsä myös näitä peltoja koskevaa dataa ja pystyisi yhdistämään sitä fiksusti muuhun käytössä olevaan dataan, voisi hän kenties tehdä parempia päätöksiä viljelyn suunnittelussa. Mutta eihän kilpailijan kanssa jaeta salaisuuksia, vaikka se hyödyttäisi molempia, eihän?

Tässä piilee datatalouden etenemisen estävä umpisolmu. Datan jakaminen jopa kilpailijoiden välillä hyödyttäisi kaikkia, mutta kuka uskaltaa siihen ryhtyä? Ratkaisuja umpisolmun selvittämiseen tuo EU:n uusi datalainsäädäntö. Se luo säännöt ja mekanismit datan jakamiselle ja eri toimijoiden välisen luottamuksen rakentumiselle kilpailulainsäädäntöä unohtamatta. Se myös varmistaa hyötyjen kasautumisen pienille yrityksille ja selventää lukuisia harmaalla alueella olevia tilanteita.

Mikä ihmeen datatalous?

Datatalous on talouden osa-alue, jossa datan kerääminen, jakaminen ja hyödyntäminen on keskeistä.

Data on siitä erikoinen raaka-aine, että se ei kulu, kun sitä hyödynnetään. Se jopa muuttuu arvokkaammaksi, kun sitä jaetaan ja yhdistetään muuhun dataan. Juuri datan helpompi jakaminen organisaatiosta, toimialalta tai jopa valtiosta toiseen, ja sitä kautta parempien palveluiden tuottaminen, on eräs EU:n tavoitteista. Siihen myös tässä koulutuksessa keskitytään.

Reilussa datataloudessa luodaan ihmisten arkea parantavia palveluja ja tuotteita eettisesti datan avulla. Kaikenkokoiset yritykset saavat kasvua innovaatioista. Uudet ratkaisut lisäävät yhteiskunnan ja ympäristön hyvinvointia. Reiluus tarkoittaa sitä, että yksilöiden oikeuksia suojellaan ja kaikkien osapuolten tarpeet otetaan huomioon. Parhaimmillaan datatalous hyödyttää kaikkia osapuolia tasapuolisesti: ihmisiä, yrityksiä ja yhteiskuntaa.

Edelläkävijäyrityksillä onkin nyt mahdollisuus saada etumatkaa muihin hyödyntämällä datan jakamisesta koituvat edut. Muutoksia on luvassa kaikille yrityksille viimeistään syksyllä 2025, kun dataa on alettava jakamaan entistä enemmän uuden sääntelyn myötä. Suurten älylaitevalmistajien on pakko jakaa valmistamiensa laitteiden käytössä tuottamaa dataa asiakkaille ja näiden valitseville muille yrityksille. Tällöin yritysten datan jakaminen lähtee toden teolla vauhtiin. Sen ympärille syntyy valtavat markkinat lisäarvopalveluista ja välityspalveluista. Tämä tarkoittaa siis sitä, että jatkossa esimerkiksi maanviljelijällä on mahdollisuus hyödyntää entistä laajemmin ja tehokkaammin dataa tehdessään viljelyyn liittyviä päätöksiä, sillä hänellä on oikeus esimerkiksi oman traktorinsa käytöstä syntyneeseen dataan ja mahdollisuus hyödyntää maanviljelyyn erikoistuneita analytiikkayrityksiä tämän datan tulkitsemisessa.

Pohdintatehtävä

On monia asioita, joita voidaan automatisoida dataa hyödyntämällä. Näin voidaan tehostaa liike toimintaa, kuten laskutusta, palkanlaskentaa, ajanvarausta, tekstiviesti- ja sähköpostimuitutuksia asiakkaille, tai vaikka varastonhallintaa.

Millaiset päivittäiset rutiinitehtävät yrityksessänne voisivat sujua tehokkaammin tai jäädä kokonaan pois, jos ne automatisoitaisiin?

Haastattelu: Mitä on datatalous, Kristo Lehtonen?

Videolla Sitran Reilun datatalouden teemajohtaja **Kristo Lehtonen** kertoo, mitä datatalous on. Samalla selviää, kuinka niinkin arkisesta asiasta kuin ruokakauppakäynnistä syntyvää dataa voidaan hyödyntää liiketoiminnan tehostamiseksi.

Testaa tietosi

Mitä datan jakamisesta Kristo Lehtosen mukaan seuraa?

-
- ☐ Data laimenee
 - ☐ Datan arvo kasvaa

Datan luottamuksellisuus vaarantuu

SUBMIT

Dataa hyödyntävät yritykset ovat tuottavampia

Datatalous on tärkeää, sillä yritysten kilpailu siirtyy yhä enenevässä määrin datapohjaisiin liiketoimintamalleihin. Dataa hyödyntävien yritysten arvioidaan olevan muita tuottavampia ja datan tuottama lisäarvo on jopa 6 000–11 000 euroa työntekijää kohden. Yrityksen kannattaa siis tarttua datatalouden tuomiin mahdollisuuksiin, jotta se voi säilyttää kilpailukykinsä myös tulevaisuudessa.

Tämän koulutuksen sisältö

Tämän Datatalouden ABC -koulutuksen tavoitteena on auttaa sinua hahmottamaan, mitä velvoitteita, oikeuksia ja mahdollisuuksia uudet EU-säännöt tarkoittavat juuri sinulle yrittäjänä tai yrityksen edustajana. Uudet EU-säännöt on suunniteltu hyödyttämään erityisesti eurooppalaisia pieniä ja keskusuuria yrityksiä ja mahdollistamaan yksilöille paremman oman datansa hallinnan.

Jaska Kansalainen

Esimerkki

Jaskalla on älykoti, jossa on älyvalaisimia ja älytermostaatteja, jotka keräävät tietoa kodin energiankulutuksesta. Ennen datasäädöstä Jaska ei ole voinut hyödyntää älylaitteiden dataa haluamallaan tavalla, koska laitteiden valmistaja pystyi rajoittamaan sen käyttöä. Uuden datasäädöksen myötä Jaskalla on nyt oikeus omaan dataansa. Hän voi hyödyntää dataa kytkeällä sitä muihin datalähteisiin ja sitä kautta esimerkiksi energiankulutuksen optimointiin.

Tämä koulutus keskittyy EU:n uuteen datasäädökseen ja datanhallinta-asetukseen.

Datasäädöksen myötä erilaista dataa tulee aiempaa paremmin saataville ja hyödynnettäväksi eri käyttötarkoituksiin. **Datasäädös säätelee, kuka voi käyttää mitäkin dataa ja mihin tarkoituksiin.** Tämä on mullistavaa, sillä aiemmin esimerkiksi älylaitteen (eli mittausdataa verkkoon siirtävän IoT-laitteen) valmistaja on omistanut laitteen käytöstä syntyvän datan. Laitteen käyttäjä ei ole voinut hyödyntää dataa itse haluamallaan tavalla. Datasäädös antaa käyttäjälle oikeudet omaan dataansa.

Datanhallinta-asetus sääntelee keinoja, joilla lisätä luottamusta datan jakamiseen eri osapuolten välillä. Asetus tuo uutuutena datan välittäjäorganisaatioita, joiden toimintaa valvotaan. Dataa jakavat tahot voivat tällöin luottaa siihen, että datan jakaminen tapahtuu välittäjien kautta turvallisesti ja luotettavasti.

Datatalouden uudet säännöt avaavat merkittäviä uusia mahdollisuuksia niin ihmisille kuin yrityksille EU:ssa. Niihin kannattaa tarttua jo tänään.

Koulutussarjamme edellinen osa, [Datatalouden ABC - Verkkopalustojen reilut säännöt](#), keskittyi EU:n digipalvelusäädökseen ja digimarkkinasäädökseen. Molempien soveltaminen alkoi kevään 2024 aikana. Voit tehdä tämän koulutuksen, vaikka ensimmäinen osa ei olisikaan tuttu.

Muista ainakin nämä

1

Datatalous on talouden osa-alue, jossa datan kerääminen, jakaminen ja hyödyntäminen ovat keskeisiä. Reilussa datataloudessa yksilöiden, yritysten ja yhteiskunnan edut ovat tasapainossa.

2

Reilu datatalous edellyttää luottamusta yksilöiden, yritysten ja julkisen hallinnon välillä. EU pyrkii lisäämään tätä luottamusta luomalla yhteisiä sääntöjä ja standardeja datan jakamiselle EU:n alueella. Uudet säädökset, kuten datasäädös ja datanhallinta-asetus, edistävät datan liikkuvuutta ja avaavat uusia mahdollisuuksia datan jakamiselle.

Jatka seuraavaan osioon

2. Kurkistus datatalouden pelisääntöjen maailmaan

Euroopassa on siis paljon säädöksiä, jotka vaikuttavat datan keräämiseen ja käyttöön. Uudet EU-säännöt on suunniteltu hyödyttämään erityisesti eurooppalaisia pk-yrityksiä. Niiden on tarkoitus myös luoda yksilöille paremmat mahdollisuudet hallita heistä kerättyä dataa.

Tässä osiossa käymme läpi tärkeimmät käsitteet ja selvennämme sääntelyn vaikutuksia eri kokoluokan yrityksiin.

Datasäädös ja datanhallinta-asetus pähkinäkuoressa

Tässä koulutusmateriaalissa keskitymme erityisesti datasäädöksen ja datanhallinta-asetukseen.

Datasäädös	Datanhallinta-asetus
Data Act, DA	Data Governance Act, DGA
Astui voimaan: 11.1.2024	Astui voimaan: 23.6.2022
Tulee sovellettavaksi: 11.9.2025	Tuli sovellettavaksi: 24.9.2023
<p>Keskeiset muutokset:</p> <p>Käyttäjät pääsevät käsiksi ja voivat hyödyntää IoT-tuotteidensa keräämää dataa.</p> <p>Yrityksille laajempia oikeuksia vaihtaa palveluntarjoajaa sekä suojaa epäreiluja sopimusehtoja vastaan dataa jaettaessa.</p>	<p>Keskeiset muutokset:</p> <p>Selkeät säännöt julkisen sektorin datan jakamiselle yrityksille, sekä yritysten datan siirtämiselle EU:n rajojen ulkopuolelle.</p> <p>Asetuksen tarkoituksena on lisätä luottamusta datan jakamiseen organisaatioiden välillä datan välityspalveluiden sekä data-</p>

Datasäädös	Datanhallinta-asetus
Julkisen sektorin toimijat voivat poikkeustilanteissa pyytää pääsyä yrityksen dataan.	altruististen organisaatioiden avulla.

Tunnista roolisi

Voit käydä tätä koulutusta läpi yksityishenkilönä tai yrittäjänä, tai edustamasi yrityksen edustajana. Tällä kurssilla kuvitteelliset esimerkkihenkilöt ja -yritykset ovat havainnollistamisessa uusien sääntöjen merkitystä käytännössä ja arjessa.

Kuvitteelliset esimerkkihenkilöt

Jaana Johtaja

Pienen yrityksen johtaja. Yritys valmistaa teollisuuden tarpeisiin erilaisia laitteita.

Maisa Maanviljelijä

Maisa Maanviljelijä

Maatalousyrittäjä, joka käyttää lukuisia älylaitteita arjessaan.

Jaska Kansalainen

Jaska Kansalainen

Palveluiden käyttäjä. Tavallinen ihminen, jota pohdituttaa datatalouden vaikutukset hänen omaan arkeensa.

Yritystarinoiden kuvitteelliset yritykset ja henkilöt

FiksuLiikenne

Keskikokoinen yritys, joka valmistaa ja myy AutoAnturi-nimistä lisälaitetta kulkuvälineen sijainnin ja käytön valvomiseen. Asiakkaille on tarjolla myös anturiin liittyvää logistiikan optimointipalvelua. Asiakkaat ovat kuljetusyrityksiä, jotka operoivat esimerkiksi takseja, rekkoja ja hälytysajoneuvoja.

Toimitusjohtaja: Sari

Insinööri: Pekka

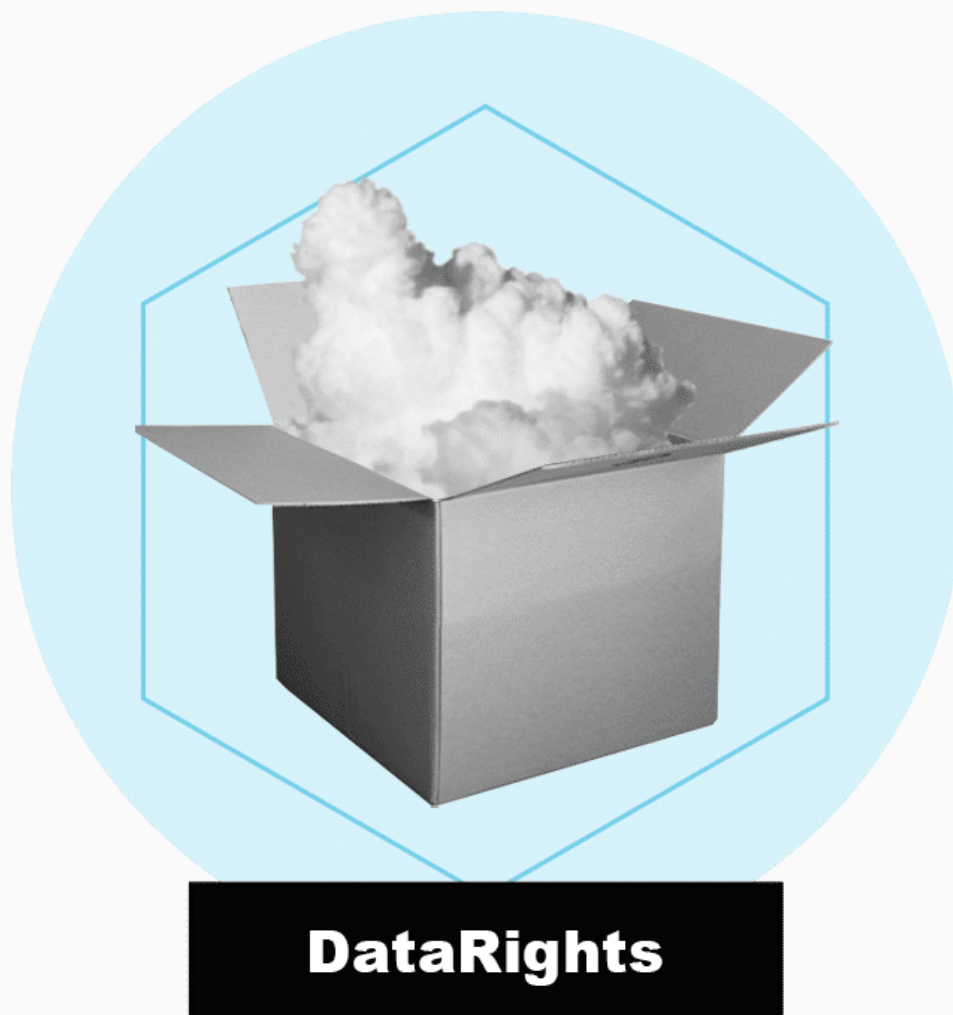

NiceClouds

Startup-yritys, joka tarjoaa pilvipalveluita.

Toimitusjohtaja: Pirjo

Kehittäjä: Mikko

DataRights

Startup, joka auttaa yksilöitä hallinnoimaan heistä kerättyä dataa.

Perustaja: Reetta

Freelancer-juristi

Freelancer-juristi

Teknologiaan erikoistunut freelancer-juristi: Atte Torney

Yhteisillä pelisäännöillä data saadaan liikkeelle

Reilu datatalous edellyttää luottamusta yksilöiden, yritysten ja julkisen hallinnon välillä, samalla varmistaen, että jokainen osapuoli saa datan hyödyntämisestä arvoa. Ilman luottamusta ja arvon jakaantumista datan kerääminen, jalostaminen ja hyödyntäminen ei toteudu reilusti eikä laajasti.

Parikymmenen viime vuoden aikana digitaalisten palveluiden, kuten hakukoneiden, sosiaalisen median alustojen ja älypuhelimien sovelluskauppojen rooli meidän jokaisen elämässä on kasvanut merkittävästi. Niiden sääntely ei sitä vastoin ole seurannut samaa tahtia nopean kehityksen kanssa.

Monista näistä alustoista on tullut olennainen osa yhteiskunnan toimintaa ja ihmisten päivittäistä elämää. Samanaikaisesti niiden taustalla on usein voittoa tavoittelevia, kansainvälisiä suuryrityksiä, joille käyttäjien ja yhteiskunnan hyödyt tai haitat ovat toissijaisia liike toiminnassa.

Yksittäinen ihminen tuskin haluaa jakaa omia tietojaan vapaaehtoisesti, ellei hän voi luottaa, että hänen tietojaan käsitellään eurooppalaisten arvojen ja perusoikeuksien mukaisesti, kuten tietoturva ja käyttäjän yksityisyyttä kunnioittaen. Vastaavasti yritys tuskin jakaa omaa dataansa toisille yrityksille tai toimijoille, jos se epäilee luottamuksellisten tietojensa vaarantuvan tai datan antavan muille kilpailuetua yrityksen itsensä kustannuksella.

EU haluaa lisätä luottamusta datataloudessa rakentamalla yhteisiä pelisääntöjä datan jakamiselle unionin alueella. Tämä liittyy EU:n pitkäaikaiseen pyrkimykseen vahvistaa eurooppalaisten yritysten kilpailukykyä datavetoisessa globaalissa taloudessa. Eurooppa on myös pyrkinyt kirmään kiinni Yhdysvaltain ja Kiinan etumatkaa digitaalisen maailman hallinnasta ja erottautumaan reiluilla pelisäännöillään.

Euroopan komission vuoden 2020 datastrategian tavoitteet

- Nostetaan Eurooppa datavetoisen yhteiskunnan maailmanlaajuiseksi johtajaksi
- Data on saatava liikkumaan vapaasti EU:n sisällä ja eri toimialojen välillä
- Korkealaatuista dataa on oltava saatavilla, jotta voidaan luoda uutta ja innovoida
- Eurooppalaisia sääntöjä ja arvoja on kunnioitettava

EU:ssa on laadittu paljon uutta sääntelyä, joka koskee viestintä- ja informaatioteknologiaa, kilpailua ja alustataloutta.

Alla olevaa luetteloa ei tarvitse opetella, mutta se tarjoaa kuvaa sääntelyn kokonaisuudesta

- **Digimarkkinasäädös (Digital Markets Act, DMA):** Reilua kilpailua yritysten välillä digimarkkinoilla
- **Digipalvelusäädös (Digital Services Act, DSA):** Uudet velvoitteet parantavat digitaalisten palvelujen avoimuutta ja turvallisuutta
- **Tekoälyasetus (Artificial Intelligence Act, AIA):** Turvallista ja eettistä tekoälyn käyttöä
- **Datasäädös (Data act, DA):** Älylaitteiden ja pilvipalveluiden tehokkaampaa käyttöä
- **Datanhallinta-asetus (Data Governance Act, DGA):** Julkisen sektorin hallussa olevan suojatun datan laajempaa hyödyntämistä ja uusia yhteistyömalleja
- **Verkko- ja tietoturvadirektiivi (Directive on security of network and information systems, NIS2):** Parempaa kyberturvallisuutta
- **Yhteentoimiva Eurooppa -säädös (Single Digital Gateway Regulation):** Eri verkkojen ja tietojärjestelmien laajempaa yhteentoimivuutta julkiselle sektorille
- **Avoimen datan direktiivi (Open Data Directive):** Arvokkaan julkisen sektorin datan uudelleenkäyttö
- **Asetus datan vapaasta liikkuvuudesta (Free Flow of Non-Personal Data Regulation):** Datan vapaa liikkuvuus ja siirtäminen ammattikäyttäjille
- **Kyberkestävyysäädös (Cyber Resilience Act, CRA):** Parempaa kyberturvallisuutta IoT-tuotteille
- **Tekijänoikeusdirektiivi (Digital Single Market, DSM):** Yhtenäistää tekijänoikeuskäytäntöjä eri EU-maiden välillä
- **Audiovisuaalisia mediapalveluja koskeva direktiivi (Audiovisual Media Services Directive, AVMSD):** Sääntelee mediapalveluiden mainontaa ja sisältökäytäntöjä

Muuta datatalouteen liittyvää sääntelyä.

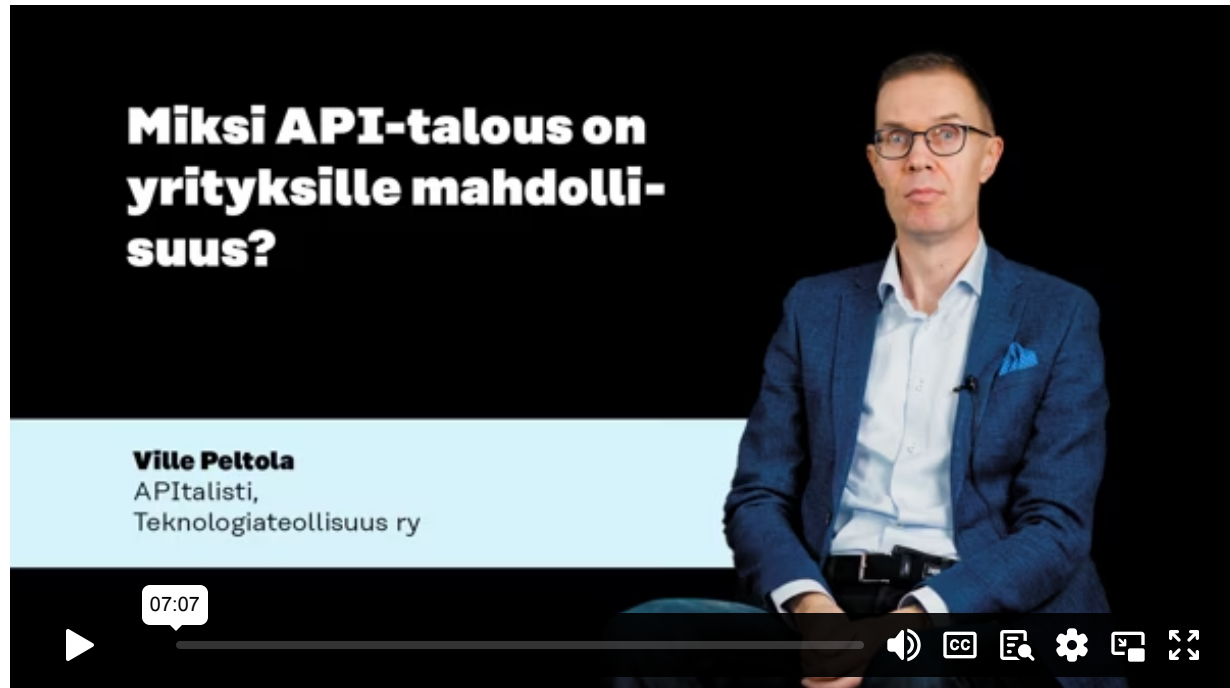
Datataloutta ohjaa myös laaja joukko entuudestaan tuttuja sääntöjä. Nämä säädökset kannattaa ottaa huomioon datapohjaista liiketoimintaa suunniteltaessa.

- Yleinen tietosuojasetus, GDPR: Henkilötietojen suojaaminen, digitaalinen luottamus
- ePrivacy-direktiivi
- Tuotevastuudirektiivi
- Direktiivi lainvalvontatarkoituksessa käsiteltyjen henkilötietojen suojasta
- Asetus oikeudenmukaisuuden ja avoimuuden edistämisestä verkossa toimivien välityspalvelujen yrityskäyttäjää varten
- Tietoyhteiskuntadirektiivi: Tekijänoikeuslainsäädännön harmonisointi
- Tietokantadirektiivi: Tietokantojen suojaaminen
- Digitaalisia sisältöjä ja digitaalisia palveluja koskeva direktiivi
- Tavarankauppadirektiivi
- Liiketalousdirektiivi
- PSD2, maksupalveluista sisämarkkinoilla annettu direktiivi: Maksupalveluiden sektorikohtaiset säännöt datan käytölle ja käsittelylle
- Tietokoneohjelmadirektiivi: Tietokoneohjelmien oikeussuoja tekijänoikeuslain nojalla
- eIDAS: Sähköisen tunnistautumisen asetus, Digitaalisen tunnistautumisen tarjoaminen ihmisille ja yrityksille
- Direktiivi henkilötietojen käsittelystä ja yksityisyyden suojasta sähköisessä viestinnässä: Yksityisyys sähköisessä viestinnässä (tarkoitus korvata asetuksella)
- Platform-to-Business -asetus, P2B: Direktiivi oikeudenmukaisuuden ja avoimuuden edistämisestä verkossa toimivien välityspalvelujen yrityskäyttäjää varten

Haastattelu: Miksi API-talous on yrityksille mahdollisuus, Ville Peltola?

Teknologiaetisyys ry:n data- ja tekoälypäälikkö **Ville Peltola** kertoo videolla teknisten rajapintojen (API, application programming interface) merkityksestä datan jakamisessa.

Käytännössä rajapinnat mahdollistavat datan jakamisen organisaatioiden välillä. Videolla selviää, miksi yrityksen kannattaa panostaa rajapintojen hyvään suunnitteluun.

Testaa tietosi

Mitä konkreettista Peltola kehottaa jokaista yritystä tekemään? (Valitse kaksi vastausta)

☐

Tekemään datainventaarion

☐

Käymään vuoropuhelua kehittäjäyhteisön kanssa

☐

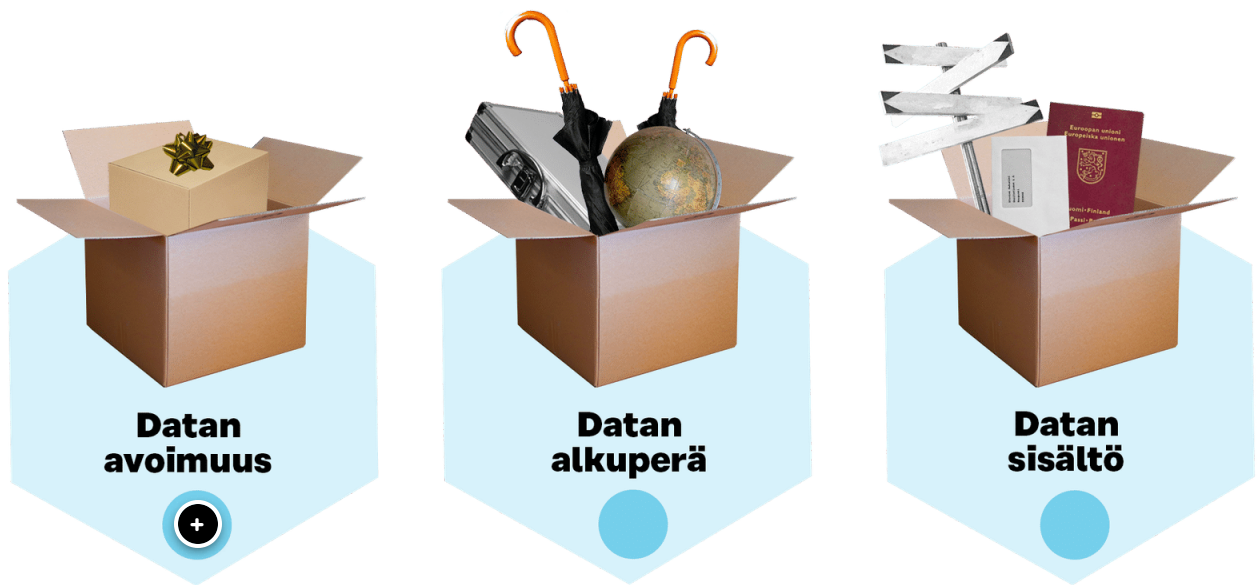
Tekemään tietojärjestelmäselvityksen

SUBMIT

Tutustu käsitteistöön datan eri lajeista

Erilaiset toimijat tuottavat dataa. Datan sisältö vaihtelee numeroista kuviin, ääneen, paikkatietoon ja esimerkiksi sensoridataan. Tutustu tarkemmin datan lajeja koskevaan käsitteistöön alla olevan kuvan avulla. Klikkaa plusmerkkiä, niin saat käsitteet esiin.

Datan avoimuus

- **Avoin data:** Dataa, joka on julkaistu avoimesti. Avoimuus tarkoittaa sitä, että muilla on oikeus kopioida, muokata, jalostaa ja jatkojalostaa sitä.
- **Suojattu data:** Data, jota datan hallinnoija ei voi jakaa avoimesti tietosuojan, liikesalaisuuksien tai muiden syiden vuoksi.

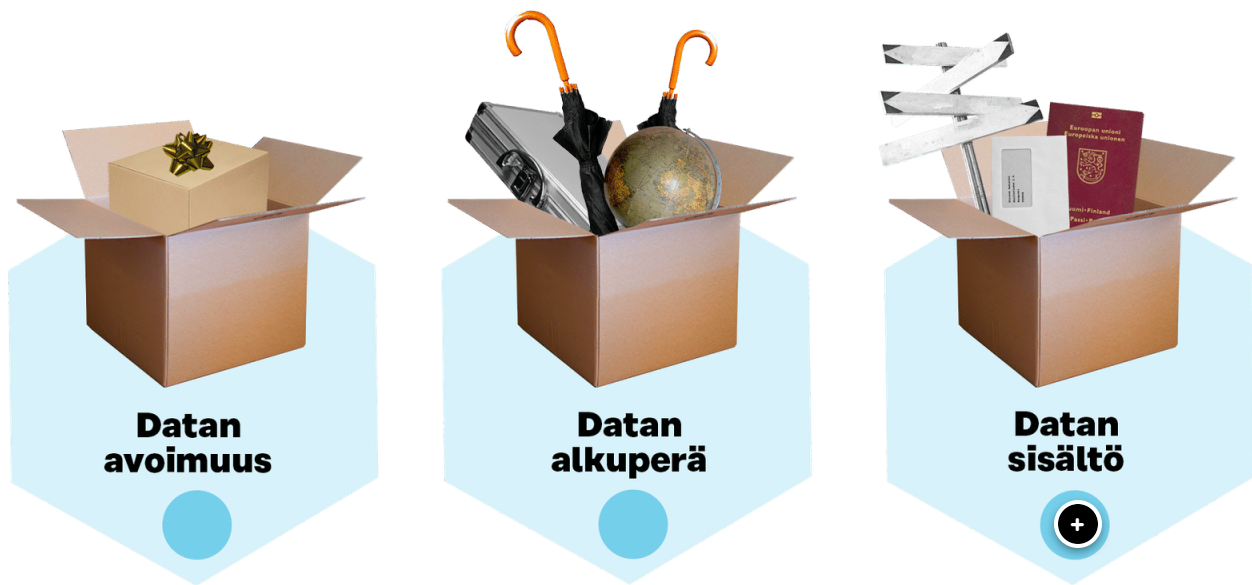
Datan alkuperä

- **Julkisen sektorin data:** Dataa, jota julkinen sektori kerää. Monissa maissa julkisen sektorin dataa myös jaetaan avoimena datana. Tämä data voi olla esimerkiksi tilastotietoja, taloustietoja, yritystietoja tai säättietoja.

Julkisen sektorin avoin data on dataa, joka on julkaistu avoimesti kenen tahansa käyttöön.

Julkisen sektorin suojattu data puolestaan on dataa jota ei voida syystä tai toisesta julkaista avoimena, mutta johon mahdollisesti yritykset ja muut toimijat voivat saada pääsyn tiettyjen ehtojen mukaisesti. (Tähän dataan ja sen hyödyntämiseen syvennymme kurssin neljännessä osiossa.)

- **Yritysten data:** Yritysten tuottamaa, keräämää tai ostamaa dataa, jota ne hallinnoivat. Datan joukossa voi olla liikesalaisuuksia ja asiakkaiden henkilötietoja mutta myös sellaista dataa, jonka jakaminen muille toimijoille voisi hyödyttää yritystä tai sen kumppaneita.

Datan sisältö

- **Henkilötietoja sisältävä data:** Lähes kaikki yhteiskunnasta kerätty data sisältää henkilötietoja. Henkilötiedot ovat kaikki tiedot, jotka liittyvät tunnistettuun tai tunnistettavissa olevaan henkilöön. Tällaisen datan käsittelyssä ja jakamisessa on toimittava yleisen eurooppalaisen tietosuojasääntelyn mukaisesti (GDPR).
- **Data, joka ei sisällä henkilötietoja:** Jotkin tietoaineistot eivät sisällä henkilötietoja. Niissä on saatettu esimerkiksi käyttää datan anonymisointia, jolloin tiedot on muutettu sellaisiksi, ettei niistä voi tunnistaa yksittäisiä henkilöitä. Tällaisen datan jakamista tietosuojasääntely ei rajoita, koska mukana ei ole henkilötietoja.
- **IoT-data:** (Esineiden internet -data) viittaa tietoihin, jotka on kerätty IoT-tuotteiden, kuten antureiden, älykkäiden laitteiden ja muiden verkottuneiden laitteiden kautta. IoT-tuotteita käytetään laajalti sekä teollisuudessa että kotitalouksissa. IoT-tuotteet keräävät dataa kun käyttäjät käyttävät niitä. Laitteiden keräämä data voi sisältää henkilötietoja ja myös luottamuksellista tietoa. Datasäädös velvoittaa laitevalmistajia antamaan pääsy IoT-tuotteiden dataan asiakkaille. (Syvennymme aiheeseen tarkemmin kurssin kolmannessa osiossa.)

Pohdintatehtävä

Minkälaista dataa teidän organisaatiossanne on? Onko teillä tehty datainventaario, jonka avulla voisi saada ymmärrystä käytössänne olevasta datasta? Kuka organisaatiossanne tietää aiheesta parhaiten?

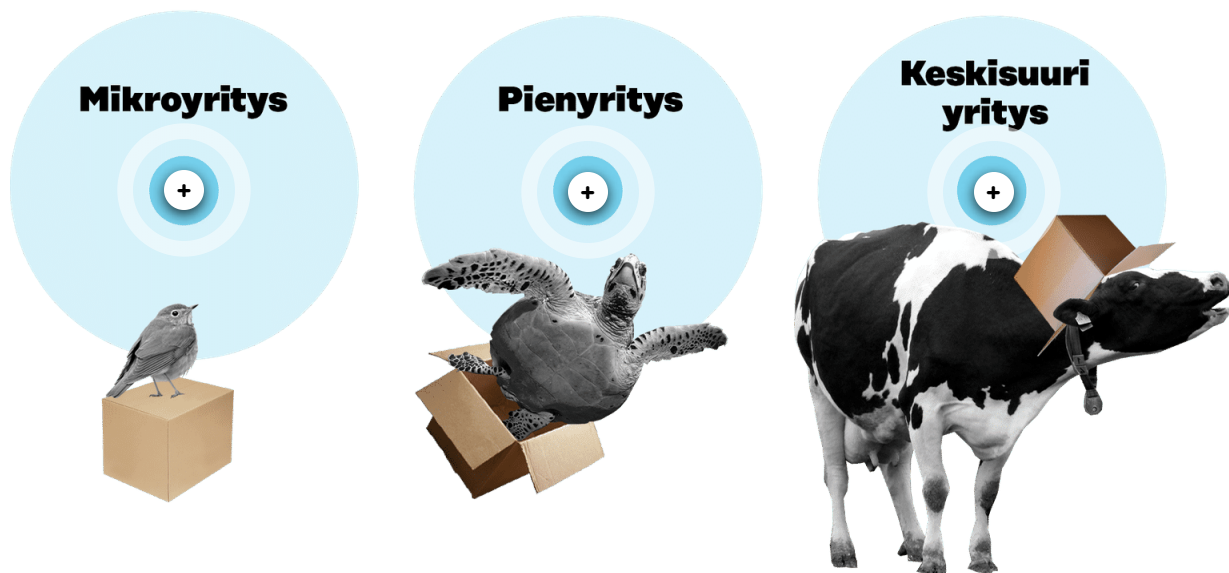
Mitkä säännöt koskevat pientä yritystä?

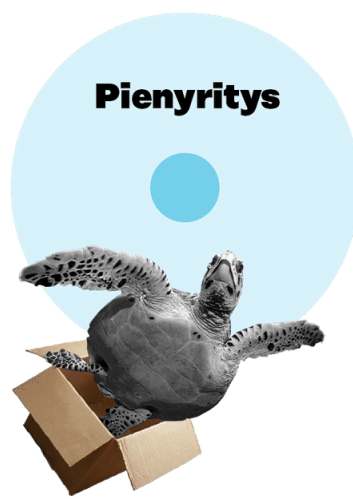
Datasäädös ja datanhallinta-asetus parantavat yritysten oikeuksia eivätkä tuo niille juurikaan uusia velvoitteita. Ne antavat selkeitä sääntöjä tilanteisiin, joissa yritykset ovat aiemmin saattaneet olla epävarmoja.

Merkittävin uusi velvoite tulee IoT-tuotevalmistajille verkkoon kytkettyjen IoT-tuotteiden keräämän datan jakamisesta. Laitteen käyttäjä voi halutessaan antaa pääsyn dataansa myös jollekin kolmannelle osapuolelle. Velvoite ei koske mikro- ja pienyrityksiä, vaan sen piirissä ovat vain keskiuuret ja sitä isommat IoT-tuotevalmistajat, joilla on vähintään 50 työntekijää tai joiden liikevaihto tai tase ylittää kymmenen miljoonaa euroa.

Kun pieni yritys voi päästä suurten IoT-tuotevalmistajien laitteiden käyttäjien dataan, avaa se uusia markkinoita myös pienelle yritykselle suurten valmistajien asiakkaiden parissa. Yritykset voivat luoda tarjolle esimerkiksi innovatiivisia analytiikkapalveluita tai käyttää tietoja laitteiden huollossa.

Tutustu eri kokoisten yritysten määritelmiin. Klikkaa plus merkkiä kuvassa nähdäksesi lisätietoja.

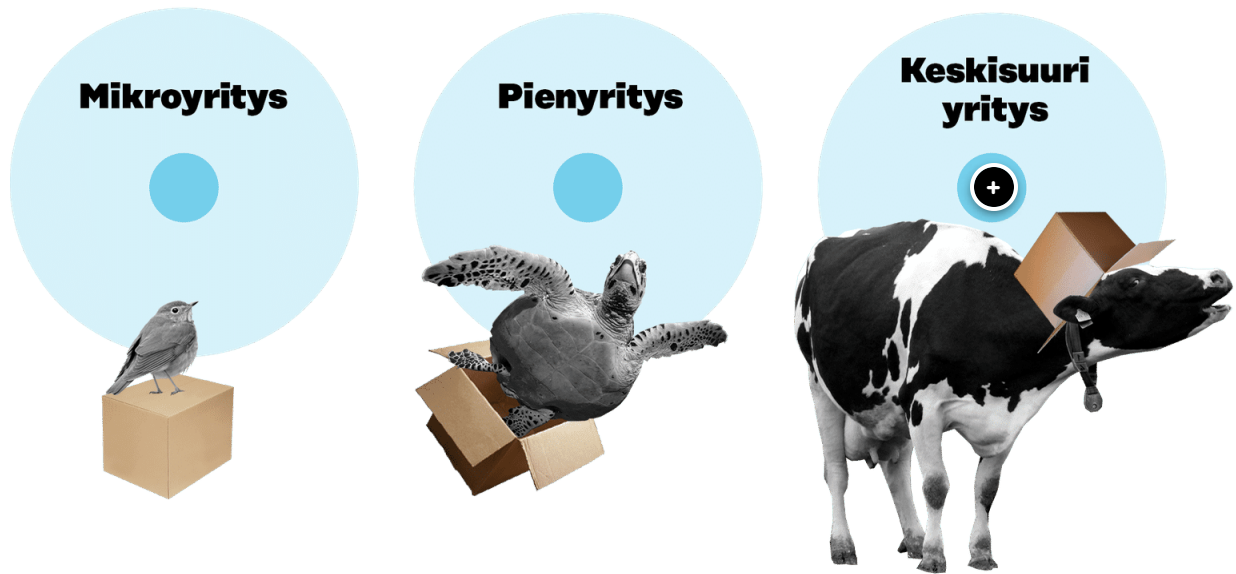
Mikroyritys

- **Työntekijöiden määrä:** 9 tai vähemmän
- **Vuosittainen liikevaihto:** 2 miljoonaa euroa

Pienyritys

- **Työntekijöiden määrä:** 10-49
- **Vuosittainen liikevaihto:** 10 miljoonaa euroa

Keskisuuri yritys

- **Työntekijöiden määrä:** 50-249
- **Vuosittainen liikevaihto/tase enintään:** Liikevaihto 50 miljoonaa euroa tai tase 43 miljoonaa euroa

Keskeinen sanasto

Datasääntelyssä on joitain keskeisiä käsitteitä, jotka kannattaa tuntea.

Datan haltija (Data holder)	Organisaatio, joka hallinnoi tietokantaa. IoT-tuotteiden tapauksessa datan haltija on usein tuotteen valmistaja, mutta se voi olla myös jälleenmyyjä, huoltopalvelun tarjoaja tai vastaava.
Käyttäjä (User)	Palvelun tilaaja tai käyttäjä, joskus asiakas. IoT-tuotteen käyttäjä, usein

	omistaja tai vuokraaja. Voi olla yksityishenkilö tai organisaatio.
Datan vastaanottaja (Data recipient)	Datan haltija antaa datan vastaanottajalle pääsyn tiettyyn dataan joko antamalla kopion siitä tai pääsyn rajapinnan kautta.
Rekisteröity (Data subject)	Henkilötietoja sisältävä tietokanta sisältää tietoja yksilöistä. Tietosuojalainsäädännössä näistä yksilöistä käytetään termiä "rekisteröity", koska heidän tietojaan on tallennettu henkilötietorekisteriin.
Toimittajaloukku	Kuvaa tilannetta, jossa asiakas ei voi syystä tai toisesta vaihtaa yhden palveluntarjoajan kanssa tekemäänsä palvelusopimustaan.
Liikesalaisuuden haltija	Yritys tai henkilö, joka omistaa taloudellisesti arvokkaaksi nähdyn tiedon, esimerkiksi tuotteen tuotekehitys- tai valmistusprosessitiedon.

Yritystarina

Uudet datavarannot vauhdittavat yritysten palveluja ja liiketoimintaa

FiksuLiikenne on ammattiliikennöitsijöille logistiikkapalvelua tarjoava keskikokoinen yritys. Yrityksen palvelussa asiakkaiden rekkoihin, ambulansseihin ja takseihin asennetaan FiksuLiikenteen AutoAnturit, jotka keräävät ajoneuvosta käyttötietoja. Tiedot viedään FiksuLiikenteen pilveen, jonka kautta asiakasyritys voi seurata ja optimoida kalustonsa käyttöä.

FiksuLiikenteen insinööri Pekka pohtii pilvipalvelun uutta ominaisuutta. Ajatuksena on ollut koota tarkka tietokanta eri automallien polttoaineen kulutuksesta sekä eri osien huoltoväleistä. Tällainen tietokanta voisi olla FiksuLiikenteelle arvokas, suojeltava liikesalaisuus.

*Osan tiedoista he saavat AutoAntureista, mutta lisäksi tarvitaan paljon lisää käyttödataa eri automalleista.
Pekka ja juristi Atte Torney tapaavat.*

FIKSULIIKENNE

“Hei Atte! Ehdit varmaan lukea sähköpostini suunnitelluista uusista ominaisuuksista. Miten voimme suojata tämän uuden tietokannan, jonka aiomme rakentaa?” Pekka kysyy.

“Jos olette rakentaneet tietokannan, on se EU:n tietokantadirektiivin mukaisesti jo suojattu. Teillä on siis tietokantaan yksinoikeus eli muut eivät saa levittää sitä julkisesti ilman lupaa. Käytännössä mikä tahansa yksinkertaista luetteloa laajempi tietokanta on EU:ssa suojan piirissä tietokantana. Ja voihan tietokanta saada suojaa myös liikesalaisuuden perusteella.”

”Hyvä. Olen tässä miettinyt, että voisimmeko jotenkin saada valtion ja kuntien kulkuvälineistä dataa käyttöömmekö? Eikös valtiolla julkaista avointa dataa?”

“Avoimen datan direktiivin mukaan EU-valtioiden tulisi antaa niin paljon dataa avoimesti jakoon kuin vain mahdollista. Tämä tarkoittaa ministeriöiden, virastojen, kuntien ja julkisesti rahoitettujen organisaatioiden dataa.”

“Eli voisimme saada kuntien autoista kerättyä dataa käyttöömmekö tuolla perusteella?”

“Ette välttämättä. Esimerkiksi kunnan ambulanssien sijaintihistoriasta voi näkyä vaikkapa yksittäisten terveyskäyntien osoitteet. Sitten ollaankin jo tekemisissä ihmisten henkilötietojen kanssa eikä sellaisia voi tietenkään jakaa avoimena datana. Muistetaan GDPR eli tietosuojaki, joka on aina huomioitava”, Atte huomauttaa.

Hän jatkaa: “Mutta tämä uusi datanhallinta-asetus voi tuoda muutoksen. Se määrittää pelisäännöt sille, että julkisen sektorin toimija voi hallitusti antaa yrityksille pääsyn dataan, jota ei voida avoimesti julkaista. Tällöin on tietenkin huomioitava, että henkilötietoja ei silti saa jakaa noin vain. Käytännössä siis tällainen data anonymisoidaisiin ensin sopivalla tavalla.”

“Ahaa, no tuohan kuulostaa hyvältä!” Pekka innostuu.

“Datanhallinta-asetus myös määrää, että julkisen sektorin toimija ei voi antaa pääsyä suojattuun dataan kenellekään yksinoikeudella, vaan kaikkien on saatava data käyttöönsä samoin ehdoin. Eli kilpailijanne pääsisivät halutessaan käsiksi samaan dataan.”

“Hmh, ei kuulostakaan enää yhtä hienolta. Mutta tarvitsemaamme dataa kuitenkin tulee saataville?”

“Ei välttämättä. Datanhallinta-asetus vain kertoo säännöt, joilla suojattua dataa jaetaan. Se ei määrää mitään dataa jaettavaksi. Julkisen sektorin toimijat päättävät itse näistä asioista. Tietysti taustalla on se avoimen datan

direktiivi ja lisäksi EU:ssa määritelty korkean arvon tietoineistot, joiden avaaminen tulee pakolliseksi vuonna 2025. Kannattaa tarkistaa sekä avoimen että suojatun datan katalogeista, mitä dataa on tarjolla. Jos sopivaa aineistoa ei ole, voitte olla suoraan oikeaan virastoon yhteydessä. He ehkä eivät vain ole tulleet ajatelleeksi, että tietylle datalle olisi yrityksissä kysyntää,” Atte lopettelee.

“Okei, kiitos. Näillä pääsen eteenpäin. Ja on minulla pari muutakin ideaa. Kerron niistä myöhemmin,” Pekka sanoo.

Testaa tietosi

Totta vai tarua? Dataan liittyvät säädökset eivät kosketa pk-yrityksiä.

☐

Totta

☐

Tarua

SUBMIT

Muista ainakin nämä

1

EU pyrkii datasäädöksellä ja datanhallinta-asetuksella vahvistamaan erityisesti pk-yritysten asemaa ja parantamaan yksilöiden mahdollisuuksia hallita heistä kerättyä dataa.

2

Datasäädöksen velvoitteet IoT-tuotteiden datan jakamisesta koskevat vain keskusurja ja sitä suurempia yrityksiä. Pienemmille yrityksille tarjoutuu mahdollisuuksia luoda uusia palveluita suurempien yritysten IoT-tuotteiden datan ympärille.

3

Datanhallinta-asetuksen säännökset ja periaatteet koskevat kaikkia yrityksiä. Se on suunniteltu niin, että se ei kuormittaisi pk-yrityksiä. Datanhallinta-asetus tarjoaa pk-yrityksille uusia mahdollisuuksia datan jakamiseen ja hyödyntämiseen. Samalla se tuo selkeät säännöt datan hallinnoinnille ja jakamiselle.

4

Datasäädös tulee sovellettavaksi syyskuussa 2025. Datanhallinta-asetus tuli sovellettavaksi syyskuussa 2023.

5

Datataloutta ohjaa myös moni muu sääntely, kuten yleinen tietosuoja-asetus (GDPR) ja avoimen datan direktiivi. Näillä säännöksillä pyritään mm. suojelemaan henkilötietoja, edistämään datan liikkuvuutta ja takaamaan kuluttajien oikeudet digitaalisessa ympäristössä.

Jatka seuraavaan osioon

3. Älylaitteiden data tarjoaa uusia mahdollisuuksia laitteen käyttäjälle ja palveluntarjoajille

Kodin älyvalot, ääniohjatut viihdelaitteet, uusinta teknologiaa hyödyntävät traktorit ja tehtaiden kokoonpanolaitteet ovat kaikki IoT-laitteita. Ne keräävät ja lähettävät dataa valmistajan käsiteltäväksi. Datasäädös luo palvelumarkkinat IoT-tuotteiden datan ympärille. Laitevalmistajan on taattava asiakkaalle pääsy hänen hankkimansa laitteen käytön aikana keräämään dataan. Asiakkaat voivat helpommin vaihtaa palveluntarjoajaa ja valita

muiden yritysten lisäpalveluita valmistajan palveluiden rinnalle.

Tässä osiossa keskitymme IoT-tuotteiden ja niihin kytkeytyvien palveluiden tuottamaan dataan. Datasäädös tuo sen käytölle uusia sääntöjä. Tutustumme datasäädöksen tuomiin muihin uudistuksiin seuraavassa osiossa.

Uuden datasäädöksen mukaisesti IoT-tuotteiden datan haltijoiden (eli usein laitteiden valmistajien) on taattava, että asiakkaat voivat saada käyttöönsä laitteen keräämän datan, joka on kerätty ja valmisteltu toimittavaksi laitteen valmistajalle. Tarvittaessa laitevalmistajan pitää siirtää tämä data asiakkaan valitsemalle kolmannelle osapuolelle.

Velvoite ei kuitenkaan koske IoT-tuotteita valmistavia mikro- ja pieniä yrityksiä, koska se voisi olla niille liian raskas. Mikäli pieni yritys valmistaa IoT-tuotetta suuremman yrityksen alihankkijana, on suuryritys velvoitettu jakamaan laitteen keräämää dataa. Alihankkijankin on siis valmistettava laitteensa niin, että sen keräämään dataan on mahdollista tarvittaessa päästä käsiksi ja saada sitä jaettua toisille osapuolille.

IoT-tuotteita ovat esimerkiksi

- Kaikki kehittyneet autot, jotka keräävät sensoridataa ympäristöstään sekä toiminnastaan ja lähettävät sitä valmistajalle
- Maatilalla olevat maaperän ominaisuuksia mittaavat anturit, traktorit, säätutkat

- Kotitalouksissa käytettävät älytermostaatit, älytelevisiot, robotti-imurit, puheohjatut avustajat jne. Nämä laitteet havainnoivat ympäristöään ja lähettävät mittaustuloksia valmistajan pilvipalveluun.
- Tehtaiden tuotantolinjan laitteet, jotka lähettävät dataa toiminnastaan, kulumisestaan tai käytöstään.
- IoT-tuotteita ovat IoT-laitteet ja niiden liitännäispalvelut.

Maisa Maanviljelijä

Esimerkki

Maisa Maanviljelijä: “Olen saanut tehostettua viljelyämme optimoimalla peltojemme ravinteiden määrää aiempaa tarkemmin. Nykyään teetätämme säännöllisesti maaperäantureistamme kerätystä datasta analyyseja maanviljelysdataan erikoistuneilla yrityksillä. Ennen datamme jäi ainoastaan laitevalmistajille enkä pystynyt hyödyntämään sitä yhtä laajasti. Nyt saan päättää itse, keneltä tilaan analyysit ja mitä dataa heille jaan.”

Pohdintatehtävä

Tuleeko IoT-tuotteita koskeva muutos vaikuttamaan yrityksenne toimintaan? Tuleeko teille uusia palveluitteita tai saatteko tulevaisuudessa itse IoT-dataa käyttöönnne?

Haastattelu: Kuinka yritys voi hyödyntää IoT-dataa liiketoiminnassaan, Karin Nars?

Henkilönostimia valmistavan Dinoliftin toimitusjohtaja **Karin Nars** kertoo, millaista lisäarvoa yritys saa datasta. Hän antaa vinkkinsä muille laitevalmistajille datan hyödyntämisestä.

Testaa tietosi

Datasäädös avaa laitevalmistajien keräämän datan kilpailijoille. Miten Nars kehottaa laitevalmistajia varautumaan?

- ☐ Suojaamaan datan immateriaalioikeuksilla.
- ☐ Pilotoimaan ja kehittämään asiakkaiden kanssa yhdessä uusia palveluita.

SUBMIT

Näin asiakas pääsee kiinni IoT-tuotteensa dataan

Käyttäjä saa laitteen keräämän datan omaan käyttöönsä. —

IoT-laitteen käyttäjä, olipa tämä laitteen omistaja tai vuokraaja, yksityishenkilö tai yritys, on oikeutettu saamaan itselleen laitteen käytöstä syntyneen ja eteenpäin lähetettävän datan maksutta. Valmistaja voi tarjota pääsyn dataan suoraan laitteesta tai erillisen verkkopalvelun kautta. Käyttäjän on tunnistauduttava asianmukaisesti verkkopalveluun saadakseen pääsyn dataan.

Muutos koskee vain keskisuuria ja sitä suurempia IoT-laitteiden valmistajia ja niihin kytkeytyvien palveluiden tarjoajia.

Mikäli IoT-tuotteen käytöstä syntynyt data sisältää henkilötietoja, voidaan data luovuttaa vain henkilölle itselleen tai kyseisten henkilötietojen rekisterinpitäjälle.

Esimerkki

Jaska Kansalainen: "Autojen huoltaminen ei enää pitkään ole onnistunut vain konepelti avaamalla. Huoltajan on kytkettävä diagnoosilaitte auton dataväylään, koska monet vikatiedot saadaan ja säädöt tehdään ohjelmiston avulla. Aiemmin olen voinut käyttää vain kallista merkkihuoltoa, jolla on ollut autovalmistajan antama pääsy dataväylään. Mutta nyt pääsy dataan on avattu kaikille, joten voin valita laajasta huoltamoiden valikoimasta itselleni sopivimman."

Jaska Kansalainen

Yritystarina

Mitä tehdä, kun asiakas pyytää pääsyä IoT-tuotteensa dataan?

FiksuLiikenteen Pekka ihmettelee, mitä tehdä asiakkaalta tulleella pyynnöllä saada pääsy kaikkeen tämän autoista kerättyyn dataan. Hän keskustelee tiiminsä ja yrityksen toimitusjohtajan kanssa. He kääntyvät Atte Torneyn puoleen, joka tuntee uudet dataan liittyvät EU-säädökset.

FIKSULIIKENNE

“Olette siis saaneet pyynnön joltakulta, joka haluaa käyttää tuotteenne keräämää dataa. AutoAnturinne on verkkoon liitetty tuote, eikö vain?” Atte aloittaa.

“Millä tavalla liitetty?”

“Tarkoitan esineiden internetiä, Internet of Thingsiä. Näitä ovat älykkäät laitteet, jotka ovat jollain tavalla yhteydessä nettiin ja ne voivat lähettää käytön aikana tuottamaansa dataa. Uusi lainsäädäntö koskee tällaisia IoT-tuotteita ja niiden liitännäispalveluita, joiden avulla ne toimivat.”

“Kuulostaa kyllä meidän AutoAnturilta.”

“Koska olette jo keskiuuri yritys, nämä datasäädöksen velvoitteet koskevat teitä. Käytännössä teidän on tietyissä tilanteissa, esimerkiksi asiakkaanne pyynnöstä, annettava hänelle pääsy merkittävään osaan laitteenne tuottamasta datasta. Tämä koskee laitteen tuottamaa dataa ja metadataa, noin periaatteessa. Voidaan katsoa yksityiskohtia myöhemmin.”

“Eli datasäädös koskee vain keskiuuria yrityksiä?”

“Säännöt asiakkaan pääsystä IoT-tuotteen dataan koskevat keskiuuria ja suurempia yrityksiä. Monet muut säännöt koskevat kaikkia yrityksiä koosta riippumatta.”

“Hetkinen, voivatko dataa pyytää siis yksityisasiakkaat vai yritysasiakkaat?”

“Molemmat. Tietysti jos datassanne on henkilötietoja, pidätte GDPR:n mielessä koko ajan, eikö vain?”

“Joo, pidetään mielessä. Tässä tapauksessa siis yksityishenkilö on pyytänyt pääsyä dataansa. Mutta he halusivat, että jaamme sen datan myös jonkun NiceClouds-nimisen datan välityspalvelun kanssa. Voivatko he vaatia sellaista? Eikö data tulisi antaa vain heille ja sillä hyvä?”

“AutoAnturinne käyttäjä voi pyytää sekä pääsyä laitteen tuottamaan dataan että sen jakamista jonkun kolmannen osapuolen kanssa.”

“Siis toisen yrityksen kanssa? Voivatko he vaatia tuollaista?”

“Kyllä, käyttäjä voi pyytää sekä pääsyä dataan että datan jakamista. Ja he voivat myös valtuuttaa datan välityspalvelun tekemään pyynnön heidän puolestaan.”

Pekka on hämmentynyt. Hän ei ole aiemmin kuullut mistään datan välityspalveluista.

Atte jatkaa: “Yritys voi rekisteröityä datan välityspalvelun tarjoajaksi, joka välittää dataa eri palveluiden välillä yksilöiden tai yritysten puolesta.”

“Ja mikäs hyöty tällaisesta datan välityspalvelusta sitten on?”

“Hyöty on siinä, että ne voivat tarjota luotettavan ja turvallisen alustan datan jakamiselle”, Atte selittää.

Pekkaa uudet säännöt huolestuttavat, koska FiksuLiikenteellä ei ole vielä valmiina ratkaisuja, joiden avulla voitaisiin erotella yksittäisten käyttäjien data siististi.

“Teillä on vielä aikaa. Uudet säännöt eivät vielä ole velvoittavia.”

Pekka huohtaa helpotuksesta. “Kyllähän me haluaisimme antaa pääsyn dataan vaikka heti, mutta se ei vain ole mahdollista, kun meillä on vino pino teknisiä ja turvamekanismeja vielä testattavana. Mutta meillä on siis vielä aikaa?”

“Kyllä vain. Lainsäätäjätkin ymmärsivät, että datasäädökseen sopeutuminen vaatii työtä ja aikaa. Pääsääntöisesti uudet vaatimukset tulevat sovellettavaksi vasta syyskuussa 2025. Lisäksi velvoite antaa suora pääsy laitteesta asiakkaalle tulee voimaan vasta syksyllä 2026.”

“Hienoa, meillä on siis aikaa tehdä tämä kunnolla. Kiitos, Atte!”

Testaa tietosi

Mitkä väittämistä ovat totta?

☐

Pienten yritysten ei tarvitse antaa asiakkailleen pääsyä valmistamansa IoT-tuotteen dataan.

☐

Sekä yritysasiakkaat että yksityisasiakkaat voivat pyytää pääsyä IoT-tuotteen keräämään dataan.

☐

Datan välityspalvelut ovat yrityksiä, jotka ostavat dataa,

muodostavat datapaketteja ja myyvät niitä eniten tarjoavalle.

SUBMIT

IoT-tuotteet on valmistettava siten, että asiakas pääsee dataan käsiin.

IoT-tuotteet on suunniteltava ja valmistettava siten, että asiakkaalla on yhtä laaja pääsy niiden keräämään, tuottamaan ja lähettämään dataan kuin valmistajallakin. Valmistajan on tarjottava pääsy dataan ilman että sitä tarvitsee erikseen pyytää, helposti ja turvallisesti. Mikäli asiakas ei saa dataa itse suoraan laitteesta, on datan haltijan (eli usein valmistajan) tarjottava hänelle sähköinen ratkaisu. Asiakkaan on saatava pääsy dataan samalla laadulla ja samassa laajuudessa kuin valmistajankin. Pääsyn on oltava viiveetöntä ja maksutonta. Mikäli laite lähettää dataa jatkuvasti ja reaaliaikaisesti, on vastaava pääsy annettava myös asiakkaalle.

Asiakkaan on voitava myös sallia suora pääsy dataan valitsemaansa kolmannelle osapuolelle.

Esimerkki

Maisa Maanviljelijä: *“Nyt kun saamme pellossa olevien maaperäanturien ja oman sääasemamme datan itsellemme, meidän on helpompi analysoida kokonaistilannetta sään ja lannoituksen vaikutuksista satoon.”*

Maisa Maanviljelijä

IoT-tuotteen datankeruu ja käsittely on kerrottava selkeästi.

Kaikkien tuotetta tarjoavien yritysten (valmistajien, vuokraajien, jälleenmyyjien, asentajien tai palveluntarjoajien) on kerrottava asiakkaalle läpinäkyvästi ja ymmärrettävästi seuraavat tiedot:

- Kuvaus laitteen käytön tuottamasta datasta ja sen määrästä
- Kerätäänkö dataa jatkuvasti ja reaaliaikaisesti vai ei
- Ohjeistus siitä, miten asiakas voi päästä käsiksi laitteen tuottamaan dataan
- Aikooko valmistaja tai palveluntarjoaja käyttää dataa itse tai valitsemansa kolmannen osapuolen avulla ja mitkä ovat datan käyttötarkoitukset
- Tietojen hallinnoijan tiedot, yrityksen nimi ja maantieteellinen sijainti
- Miten asiakas voi tehokkaasti ottaa yhteyttä tietojen hallinnoijaan
- Miten asiakas voi pyytää datan jakamista valitsemansa kolmannen osapuolen kanssa
- Muistutus siitä, että asiakkaalla on oikeus valittaa viranomaiselle havaitsemistaan datasäädöksen rikkomuksista

Laitevalmistaja voi tietyissä tilanteissa kieltäytyä jakamasta IoT-tuotteiden dataa

Datan jakamista voidaan rajoittaa vakavien haittojen estämiseksi.

Mikäli datan jakaminen vaarantaa lainmukaisen tuoteturvallisuuden, joka voi aiheuttaa vakavaa haittaa ihmisten terveydelle tai turvallisuudelle, voidaan datan jakamista rajoittaa tai estää datan haltijan ja käyttäjien yhteisellä sopimuksella. Tieto rajoituksesta kerrotaan kansalliselle viranomaiselle, jonka puoleen käännetään myös mahdollisissa riitatilanteissa.

Liikesalaisuuksia ei tarvitse paljastaa, vaikka niitä sisältävää dataa pitäisikin jakaa.

Vaikka datasäädös velvoittaa datan jakamiseen, liikesalaisuuksia ei silti tarvitse vaarantaa. Liikesalaisuuksien suojeleminen ja datan saaminen käyttöön on tasapainoitettu datasäädöksessä. Liikesalaisuuksia sisältävää dataa jaetaan asiakkaalle vasta kun luottamuksellisuus on ensin varmistettu. Tämä tapahtuu tekemällä sopimus valmistajan ja asiakkaan välillä. Siinä sovitaan tietosuojasta, datan käytön valvonnasta, sallituista datan käyttötavoista ja tietojen salaamisen käytännöistä.

Kun asiakkaan valtuutuksella dataa jaetaan kolmannelle osapuolelle, liikesalaisuuksia sisältävää dataa voidaan jakaa vain, jos se on ehdottoman välttämätöntä. Tällöinkin sovitaan luottamuksellisuuden säilymisestä.

Mikäli sopimusta ei synny, valmistajan ei tarvitse myöntää pääsyä dataan, ja jo annettu pääsy voidaan keskeyttää. Valmistaja voi kieltäytyä jakamasta dataa myös, mikäli pääsy tiettyyn liikesalaisuuteen aiheuttaa suurella todennäköisyydellä vakavaa ja peruuttamatonta taloudellista vahinkoa.

Esimerkki

Jaana Johtaja: *“Hieman huoletti, miten datan jakamisen velvoite saattaa vaarantaa liiketoiminnan. Onneksi meillä on riittävästi keinoja varmistua liikesalaisuuksien säilymisestä myös dataa jaettaessa. Sopimuksilla voidaan sopia tarkasti sallitut käyttötavat, riittävät auditoinnit ja raportoinnit meille datan käytöstä sekä riittävistä vahingonkorvauksista, jos sopimusosapuoli rikkoo velvoitteitaan.”*

Jaana Johtaja

Yritystarina

Ovatko liikesalaisuudet turvassa?

FiksuLiikenteen Pekka on havainnut, että heidän laitteensa keräämä käyttödata ja niistä tehdyt lisäarvopalvelut ovat salassa pitämisen arvoisia. Häntä huolettavat uudet datan jakamisvelvoitteet ja liikesalaisuuksien säilyminen. Hän päättää jutella Atte Torneyn kanssa, taas kerran.

FIKSULIIKENNE

Atte aloittaa varmistamalla, onko datassa todella liikesalaisuuksia. Pekka oli jo aiemmin selvittänyt, että dataa ei oltu suojattu patentilla. Se ei ollut alalla yleisesti tunnettua, se oli kaupallisesti arvokas salaisuus ja yritys oli pyrkinyt pitämään sen salaisena.

“Olette siis tarkistaneet, että tuo data on liikesalaisuus, liikesalaisuusdirektiivin mukaisesti?” Atte vielä tarkistaa.

“Liikesalaisuusdirektiivi, aivan! Näin on. Ja nyt sitten mietimme, voimmeko kieltäytyä jakamasta sitä, kun asiakkaat datasäädöksen perusteella vaativat pääsyä dataan.”

“Katsotaanpa. Datasäädöksen tulisi pitää liikesalaisuudet turvassa. Siinä ei kuitenkaan ole mitään yleistä poikkeusta, jolla voisi kieltäytyä datan jakamisesta, vaikka mukana olisi liikesalaisuuksia.”

“Kuulostaa hurjalta.”

“Se ei myöskään tarkoita, että liikesalaisuuksiin on annettava pääsy. Liikesalaisuuksien on pysyttävä salaisina.”

Pekka näytti vähän helpottuneemmalta.

Atte jatkoi: “Liikesalaisuuksia sisältävää dataa voidaan jakaa vain, jos datan haltija eli teidän yrityksenne ja käyttäjä eli asiakkaanne takaavat liikesalaisuuden luottamuksellisuuden tahoillaan riittävällä tasolla. Suojaustoimet on tehtävä ennen datan luovutusta. Ne ovat erityisen tärkeitä, jos dataa on liikkumassa kolmansille osapuolille.”

“Miten tämä oikeasti toimisi?”

“Liikesalaisuuden haltijoina teidän on ensin eriteltävä, mikä data on suojattava liikesalaisuutena. Muistakaa huomioida datan lisäksi myös siihen liittyvä metadata, eli dataa kuvaava tieto. Teidän kannattaisi myös sopia asiakkaan kanssa, mitkä tekniset ja organisatoriset suojakeinot ovat tarpeellisia, jotta liikesalaisuus pysyy luottamuksellisena, vaikka dataa jaettaisiin.”

“Selvä. Eli meidän on tunnistettava, mikä data on luottamuksellista ja ehdotettava, miten luottamuksellisuus turvattaisiin”, Pekka toistaa ääneen.

“Juuri näin. Toimenpiteet voivat olla vaikkapa sellaisten rajattujen rajapintojen käyttämistä, jotka on suunniteltu mahdollistamaan vain tietyn datan jakaminen kontrolloidusti. Pääsy tähän dataan voidaan antaa vaikka vain tietyille käyttäjille. Muita toimenpiteitä ovat esimerkiksi datan käytön säännöistä sopiminen. EU-komissio aikoo tarjota malleja luottamuksellisen datan jakamisen sopimusehdoista, joita voitte hyödyntää.”

“Entä jos emme onnistu sopimusneuvotteluissa käyttäjän kanssa?”

“Jos ette pääse sopimukseen, voitte pidättäytyä liikesalaisuuksia sisältävän datan jakamisesta. Tai estää pääsyn dataan, mikäli pääsy oli jo avattu. Tällöin teidän on perusteltava asia kirjallisesti käyttäjälle. Myös kansalliselle viranomaiselle on ilmoitettava asiasta. Käyttäjällä on mahdollisuus valittaa viranomaiselle, joka tekee lopullisen päätöksen datan jakamisesta”, Atte luettelee.

“Jonkin verran muistettavaa tässä on. Tämäkö on ainoa peruste, jolla voimme kieltäytyä datan jakamisesta?”

“Voitte kieltäytyä myös eräissä poikkeustilanteissa. Tällöin teidän on voitava osoittaa, että liikesalaisuuden jakaminen kaikkien suojakeinojenkin kanssa aiheuttaisi hyvin todennäköisesti teille vakavaa taloudellista haittaa.”

“Mitä tämä tarkoittaa?”

“Sitä, että teille koituisi vakavia ja peruuttamattomia taloudellisia menetyksiä. Kynnys tämän perustelun käytölle on aika korkea. Laitteenne käyttäjä voi valittaa asiasta kansalliselle viranomaiselle, joka sitten päättää, jos ja millä ehdoin teidän tulisi dataa jakaa. Vaihtoehtoisesti te ja käyttäjä voitte ratkaista erimielisyytenne kansallisessa riidanratkaisuelimessä, jolta saa nopean, edullisen ja yksinkertaisen ratkaisuehdotuksen.”

“Aikamoinen setti. Koitan pitää nämä mielessä. Kiitos tästä, Atte”, Pekka kiitti ja palasi häntä odottavien liikesalaisuuksien pariin.

Testaa tietosi

Onko seuraava väittämä tosi vai epätosi? Liikesalaisuudet eivät saa estää datan jakamista, kun sopivat suojatoimet on sovittu datan haltijan ja datan hyödyntäjän välillä.

☐

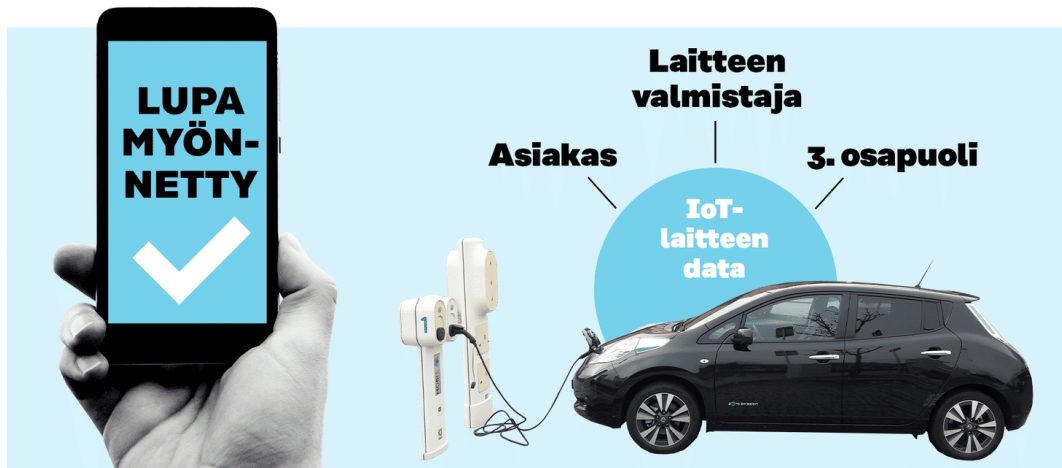
Tosi

☐

Epätosi

SUBMIT

Asiakkaalla on oikeus jakaa IoT-tuotteen tuottamaa dataa muille yrityksille

Asiakkaana voit jakaa IoT-tuotteesi keräämän datan kolmannelle taholle.

Asiakkaalla on oikeus antaa pääsy IoT-tuotteensa keräämään dataan kolmannelle osapuolelle. Laitteen valmistajan on tarjottava data tällaiseen käyttöön yhtä tarkassa muodossa kuin mitä se tarjoaa asiakkaalle itselleen.

Ainoastaan keskusuret ja sitä suuremmat yritykset on velvoitettu tähän, aivan samoin kuin aiemmin mainitun asiakkaalle jakamisen velvoitteen kohdalla.

Datasäädöksen mukaan dataa ei voida jakaa portinvartijayritysten, eli kaikkein suurimpien digijättien kanssa, kuten Meta, Microsoft tai Alphabet. Tällä pyritään varmistamaan että portinvartijayritykset eivät imuroi kaikkea dataa itselleen. [EU ylläpitää ajantasaista luetteloa portinvartijoista](#). Lisätietoja portinvartijoista löydät tämän kurssisarjan aikaisemmasta [Datatalouden ABC – Verkkoalustojen reilut säännöt](#) -osasta. Asiakas tai kolmas osapuoli voi kuitenkin halutessaan käyttää portinvartijoiden palveluita datan käsittelyssä.

Esimerkki

Maisa Maanviljelijä: "Saan vihdoin maatilallani olevien eri valmistajien älylaitteiden datat käyttööni. Voin hankkia

analytiikkapalveluita oman alueeni toimijoilta, joilla on paikallistuntemusta sekä kiinnostus palvella tällaista pienempää maatilaa.”

Maisa Maanviljelijä

Kolmas osapuoli voi käyttää dataa vain asiakkaan kanssa sovittuun tarkoitukseen.

Kolmas osapuoli, jolle asiakas päättää antaa pääsyn IoT-tuotteensa dataan, voi käyttää saamaansa dataa ainoastaan asiakkaan kanssa tekemänsä sopimuksen mukaisesti. Se ei voi jakaa dataa edelleen tai muilla tavoin hyödyntää sitä.

Dataa saaneet tahot eivät voi kehittää sen avulla kilpailevaa tuotetta. Kolmas osapuoli ei voi myöskään vaatia yksinoikeutta dataan. Kilpailevan liitännäispalvelun, kuten huoltopalvelun, tarjoaminen sen sijaan on sallittua ja myös datasäädöksen tavoite.

Esimerkki

Jaska Kansalainen: *“Jaoin älykelloni keräämän liikuntadatan fysioterapeutilleni, jotta hän voi hyödyntää sitä hoitajaksoni aikana. Päätös oli helppo, kun tiedän, että hän voi käyttää dataa vain sopimaamme tarkoitukseen ja että hoitajaksoni päättyttyä hän poistaa kaiken saamansa datan sopimuksen mukaisesti.”*

Jaska Kansalainen

Asiakkaan datan jakaminen hänen valitseman kolmannen osapuolen kanssa on sovittava reilusti.

Silloin kun laki velvoittaa yritystä jakamaan dataansa, datasäädös kieltää epäreilut sopimusehdot. Esimerkiksi IoT-tuotteiden kohdalla laki velvoittaa laitevalmistajaa jakamaan dataansa asiakkaalle tai tämän valitsemalle kolmannelle osapuolelle. Sopimuksessa voidaan määrittää maksut, pääsyn laajuus ja käyttötavat siten, että datan haltijan eli laitevalmistajan, asiakkaan ja kolmannen osapuolen tarpeet huomioidaan oikeasuhteisesti. IoT-tuotteen valmistaja ei voi periä datan jakamisesta maksua tuotteensa käyttäjältä.

Dataa hallinnoivan tahon on noudatettava niin kutsuttuja FRAND-periaatteita: *Fair, Reasonable And Non-Discriminatory*, eli reilut, kohtuulliset ja ei-syrjivät periaatteet.

Esimerkkejä epäreiluista ehdoista ovat:

- Törkeä poikkeama hyvistä kauppatavoista, kuten esimerkiksi kohtuuttoman korkean hinnan asettaminen datalle ja sen jakamiselle.
- Vahvemman osapuolen vastuiden rajoittaminen.
- Vahvemman osapuolen oikeus yksipuolisesti irtisanoa sopimus.
- Datan käytön rajoittaminen oikeutetun edun vastaisesti, eli esimerkiksi niin, että sopimusehdoissa kielletään datan hyödyntäminen liiketoiminnassa.

FiksuLiikenne

Yritystarina

Epäreiluja sopimuksia ei tarvitse hyväksyä

FiksuLiikenteen Pekka jatkaa uuden palveluidean kehittelyä. Autojen polttoainekulutus- ja huoltotietokantaan tarvitaan enemmän dataa. Julkiselta sektorilta ei heti löytynyt tarvittavaa apua, joten Pekka miettii nyt mahdollisuutta saada pääsy yksityishenkilöiden autojen käyttödataan. Pekan ajatuksena on, että yksittäiset autoilijat voisivat ryhtyä FiksuLiikenteen asiakkaisiksi ilman AutoAnturin asennusta. He

voisivat jakaa autonsa IoT-datan FiksuLiikenteen tuotekehityskäyttöön autonvalmistajan pilvipalvelun kautta, saadakseen siitä pienen kuukausikorvauksen.

Tämä edellyttää kunkin autovalmistajan kanssa sopimusta datan käytön reunaehdoista ja hinnoista.

FiksuLiikenne on aloittanut neuvottelut ensimmäisen suuren autovalmistajan kanssa. Pekka muistelee kuulleensa, että kohtuuttomat yksipuoliset ehdot olisi EU:ssa kielletty, joten hän päättää jutella Atte Torneyn kanssa asiasta.

FIKSULIIKENNE

“Atte, voisitko katsoa ja kommentoida tätä sopimusehdotusta, jonka olemme saaneet? Näetkö siinä ongelmia? Onko siinä niitä yksipuolisesti saneltuja ehtoja, joista joskus kerroit lounaalla?” Pekka kysyy.

“Kyllähän tämä siltä näyttää, että suuryritys on sanellut sopimuksen teille. Datasäädöksen mukaisesti tällainen sopimus ei voi FiksuLiikennettä sitoa, sillä se ei ole reilu”, Atte toteaa.

Hän jatkaa: “Yrityksenne ei pystynyt muuttamaan mitään sopimusehdotuksessa ja joutuu hyväksymään sopimusehdot ota tai jätä -tilanteessa. Datasäädöksen määritelmän mukaan kyse olisi epäreilusta sopimuksesta.”

“Millaiset sopimusehdot eivät sitten ole reiluja?” Pekka kysyy.

“Datasäädöksen perusteella sopimusehto on epäreilu, jos se poikkeaa suuresti hyvistä kauppatavoista. Datasäädös antaa useita esimerkkejä epäreiluista ehdoista. Tässä sopimuksessa autovalmistaja on rajannut oman vastuunsa aiheuttamistaan vahingoista lähes olemattamaksi, ja se on jo itsessään epäreilu ehto.”

“Autovalmistaja on myös vapauttanut itsensä vastuunsa, jos se rikkoo omia velvollisuuksiaan. Onko sekin epäreilua?” Pekka miettii.

“Kyllä. Se on yksipuolisesti sanellut ehdot ja sanoo, että sille ei tule juurikaan seuraamuksia vaikka se rikkoisi sopimusta. Ei ole reilua.”

“No entäpä tämä ehto, jonka mukaan he voivat irtisanoa sopimuksen jo kolmen päivän kuluttua ilman perusteluja, kun taas FiksuLiikenteen mahdollisuus irtisanoa sopimus alkaa vasta kolmen kuukauden päästä?”

“Tuokin olisi datasäädöksen mukaan epäreilu ehto. Siinä toinen taho voi yksipuolisesti irtisanoa sopimuksen kohtuuttoman lyhyellä varoajalla”, Atte toteaa.

“Onko täällä vielä muitakin ehtoja, jotka voivat olla epäreiluja?”

“Kyllähän niitä riittää. Sopimuksen mukaan autovalmistaja saisi aika laajasti käyttää Fiksuliikenteen tietoja, mukaanlukien liikesalaisuuksia. Datasäädöksen mukaan epäreilua on, jos toinen sopimusosapuoli on yksipuolisesti sanellut ehdot, jotka antavat sille liiallisen pääsyn toisen osapuolen dataan, etenkin jos mukana on arkaluontoista, immateriaalioikeuksien tai liikesalaisuuksien suojattua aineistoa.”

“Entäpä tämä hinnoittelu? Datan käytön hinnoittelu on avattu sopimuksessa, mutta he voivat vapaasti muuttaa hinnoitteluaan ilman perusteluja”, Pekka miettii.

“Epäreilu sekin. Epäreiluna pidetään ehtoa, joka antaa ehdot sanelleen tahon merkittävästi muuttaa sopimuksen hintaa tai muita merkittäviä asioita ilman kunnon perusteluja eikä toinen osapuoli saa keskeyttää sopimusta tällaisessa tilanteessa.”

“Kiitos tästä. No, emmeköhän pysty muuttamaan sopimustamme tasapuolise mmaksi, ihan vain datasäädökseen vedoten”. Pekka arvioi.

“Kyllä, mutta muistakaa, että epäreilut ehdot eivät tee koko sopimuksesta mitätöntä. Muut ehdot pätsivät edelleen. Mutta selvyiden vuoksi kannattaa ehkä yrittää neuvotella sopimusta uusiksi eikä jatkaa tällä re pälellä, josta osa pätee ja osa ei. Riitoihin siitä vain joutuu”, Atte sanoo.

Laitevalmistaja voi veloittaa vain kohtuulliset kulut laitteen datan jakamisesta.

Laitevalmistaja eli IoT-tuotteen datan haltija voi pyytää kohtuullisen korvauksen laitteen datan jakamisesta. Korvausta ei voi pyytää asiakkaalta, vaan ainoastaan kolmannelta osapuolelta, jolle asiakas datan haluaa välittää. Jos kolmas osapuoli on pk-yritys tai voittoa tavoitteilematon tutkimusorganisaatio, korvaus ei voi ylittää datan jakamisesta koituvia todellisia kuluja.

Esimerkki

Jaska Kansalainen: *“Halusin saada robotti-imurini datat ihan vaan voidakseni tutkailla niitä kiinnostuksestani. Onneksi datan saa maksutta, joten tällainen harrastuneisuus on mahdollista.”*

Jaska Kansalainen

Laitevalmistajan data on suojattu myös kolmannen osapuolen hallussa.

Koska datasäädöksen mukainen datan jakaminen kolmannelle osapuolelle edellyttää myös tätä toimimaan yhdessä sovitulla tavalla, saa laitevalmistaja eli datan haltija hyödyntää juridisten sopimusten lisäksi erilaisia teknisiä suojauksia, älysovimuksia ja vastaavia rajoituksia, kunhan ne eivät haittaa datan asianmukaista käyttöä.

Mikäli datan vastaanottanut taho on toiminut vilpillisesti tai datasäädöksen vastaisesti, on sen tuhottava pyynnöstä data ja lopetettava siitä johdettujen tuotteiden, palveluiden tai datan käyttö. Datasäädöksen mukaan kiellettyä on:

- antaa virheellisiä tietoja laitevalmistajalle eli datan haltijalle
- käyttää pakkokeinoja kuten esimerkiksi uhkailla sopimuksen vastaisella toiminnalla
- hyödyntää teknisen suojauksen haavoittuvuuksia
- käyttää dataa tarkoituksiin, joista ei ole sovittu asiakkaan kanssa
- jakaa dataa edelleen muille ilman datan haltijan lupaa.

Yritystarina

Mitä kolmas osapuoli voi tehdä asiakkaan datalla?

NiceClouds on pilvipalveluita tarjoava pk-yritys, joka tarjoaa asiakkailleen datan säilytyksen lisäksi analytiikka- ja visualisointityökaluja. Todella monet FiksuLiikenteen asiakkaat ovat alkaneet siirtää dataansa NiceCloudsin pilveen. NiceCloudsissa mietitäänkin, mitä mahdollisuuksia ja velvollisuuksia tämä heille tuo. Toimitusjohtaja Pirjo on saanut juristien neuvoja ja keskustelee kehittäjiensä kanssa.

NICECLOUDS

Kehittäjä Mikko aloittaa: “Aika moni asiakkaamme on viime aikoina kysynyt, voisivatko he siirtää FiksuLiikenteen datansa meille NiceCloudsiin. Tämä on hyvä juttu meidän pilvipalvelumme kysynnälle, mutta myös itse datassa on potentiaalia.”

“Kiinnostavaa! Kerro lisää”, Pirjo sanoo.

“Asiakkaat käyttävät meidän visualisointityökalujamme tarkastellakseen dataansa. Kun meille nyt tulee paljon liikennedatkaa, me voisimme kehittää visualisointia ja juuri tällaista dataa varten ja kenties kehittää uusia lisäarvopalveluitakin.”

“Kuulostaa hyvältä. Onko sinulla jotain konkreettista ideaa?”

“Meille on kertymässä aika paljon dataa FiksuLiikenteestä. Kun tiedämme, mitä data pitää sisällään, me voisimme jopa tilata joltakin laitevalmistajalta vastaavia laitteita, joita voitaisiin myydä asiakkaille FiksuLiikenteen tuotetta edullisemmin. Tällöin saisimme paremman katteen palvelullemme, kun meidän ei tarvitsi maksaa datasta FiksuLiikenteelle.”

“Emme oikeastaan voi. Emme saa käyttää vastaanottamaamme dataa tällaisten kilpailevien laitteiden kehittämiseen. Sen sanoo datasäädös ihan suoraan. Tätä kieltoa ei voi edes sopimuksella kiertää.”

“Ai niin. Olisi ollut vähän liiankin helppoa, jos tuota ei olisi kielletty.”

Mikko miettii hetken. “Mutta voisimmeko kehittää vaikkapa ennakoivan huollon palvelun, joka toimisi paremmin kuin FiksuLiikenteen palvelu? Olisiko se ok?”

“Datasäädös kieltää kilpailevan laitteen kehittämisen, mutta kilpailevia palveluita nimenomaan halutaan syntyvän. Eli palvelun kehittäminen on ok. Meidän pitää kuitenkin muistaa, että emme saa hallussamme olevan datan avulla päätellä FiksuLiikenteen palveluiden heikkouksia ja hyödyntää niitä, emmekä voi käyttää alihankkijoita palvelun kehittämiseen, eli meidän pitää kehittää palvelu itse.”

“Siis alihankkijoidenkin käyttöön on rajoitus?” Mikko kysyy.

“Kyllä. Meillä on tätä dataa, koska asiakkaat ovat tilanneet meiltä palvelun. Vain IoT-tuotteen asiakkaat voivat vapaasti käyttää dataansa. Me voimme käyttää dataa vain asiakkaan kanssa tehdyn sopimuksen mukaisesti ja meidän on poistettava data, kun sitä ei enää tarvita. Jos kehitämme uuden palvelun, voimme tietysti tarjota sitä asiakkaille uusilla sopimuksilla ja uusilla alihankkijoilla, mutta sitä ennen data ei voi meiltä eteenpäin liikkua.”

“Ahaa. Tässähän on kaikenlaisia rajoituksia huomioitavana, etenkin jos haluaisimme hyödyntää dataa uuden palvelun kehittämässä tai muiden yritysten kanssa”, Mikko päätelee.

Testaa tietosi

Mikä seuraavista väittämistä kuvaa oikein NiceCloudsin oikeuksia ja velvollisuuksia asiakkaan datan suhteen?

- ☐ NiceClouds voi käyttää asiakkaiden dataa kilpailevien laitteiden kehittämiseen, kunhan se ei jaa dataa kolmansille osapuolille.
- ☐ NiceClouds voi kehittää ennakoivan huollon palvelun, joka kilpailee FiksuLiikenteen kanssa, mutta se ei saa käyttää dataa suoraan kilpailevien laitteiden, eli sensorien, kehittämiseen.
- ☐ NiceClouds voi käyttää asiakkaiden dataa mihin tahansa tarkoitukseen, koska data on tallennettu heidän pilvipalveluunsa.

SUBMIT

Muista ainakin nämä

1

Datasäädöksen datan jakamisen velvoite koskee IoT-tuotteita (eli IoT-laitteita ja niiden liitännäispalveluita), jotka keräävät ja lähettävät dataa laitevalmistajalle.

2

Asiakkailla on oikeus päästä käsiksi hankkimansa IoT-tuotteen keräämään dataan ja hyödyntää sitä. He voivat myös antaa kolmansille osapuolille oikeuden hyödyntää dataa asiakkaan itsensä puolesta.

3

Keskisuuret ja suuret yritykset ovat velvoitettuja jakamaan IoT-tuotteidensa dataa. Mikro- ja pienyrityksille tämä ei ole pakollista.

4

Kun asiakas on antanut kolmannelle taholle oikeuden käyttää IoT-tuotteensa dataa, saa tämä kolmas taho hyödyntää dataa vain asiakkaansa kanssa sovittuun tarkoitukseen. Datalla ei voi kehittää laitevalmistajan kanssa kilpailevia tuotteita.

Jatka seuraavaan osioon

4. Datasta liiketoimintaa luotettavien datan jakajien ja reilujen pelisääntöjen avulla

Vaikka yritys haluaisi jakaa dataansa ja saada muilta dataa käyttöönsä, järjestelyn käytännön toteutus voi olla hankalaa. Se saattaa vaatia sellaista osaamista, jota yrityksessä ei ole. Ja jotta yritykset olisivat valmiita jakamaan dataa keskenään, on niiden voitava luottaa kumppaneihinsa.

Tässä osiossa käymme läpi datasäädöksen ja datanhallinta-asetuksen kohtia, jotka koskettavat kaikkia yrityksiä. Osiossa

selviää, miten yritykset voivat hyödyntää julkisen sektorin dataa liiketoiminnassaan, missä tilanteissa julkinen sektori saa pääsyn yritysten dataan ja millaisia ovat uudet datan jakamisen palvelut.

Yritysten kannattaa jakaa dataa keskenään erilaisissa arvoverkostoissa. Mitä enemmän ja monipuolisemmin dataa on saatavilla verkostossa, sitä paremmat mahdollisuudet on saada uudenlaista tietoa käyttöön. Sitä voidaan hyödyntää esimerkiksi nykyisen liiketoiminnan kehittämiseen tai uuden liiketoiminnan luomiseen.

Yhteisiä sääntöjä datan hyödyntämiseen tarvitaan väärinkäytösten välttämiseksi. Koska yrityksen verkostossa voi olla myös kilpailijoita, dataa ei useinkaan jaeta kovin innokkaasti. Tästä syystä EU:n datasäädös ja datanhallinta-asetus tuovat lukuisia uudistuksia, jotka vahvistavat datan reilua hyödyntämistä yrityksissä ja eri puolilla yhteiskuntaa.

Yhden ratkaisun tähän tarjoavat uudet **datan välityspalvelut**. Ne ovat rekisteröityjä ja tarkemmin valvottuja yrityksiä, jotka voivat toimia luotettuina kumppaneina yritysten välisen datan jakamisen tukena. Tässä osiossa tutustumme niihin tarkemmin.

Yhtenä uusien säädösten myötä nousevana alana voivat olla niin kutsutut **data-altruistiset organisaatiot**. Data-altruismilla tarkoitetaan datan jakamista yleisen edun mukaisiin käyttötarkoituksiin. Tällaisia tarkoituksia voi olla esimerkiksi tutkimuskäyttö, kuten lääketieteellinen tutkimus. Vapaaehtoisesti annetun tiedon arvo voi olla suuri tutkimuksen edistämiseksi tai parempien terveyteen ja ympäristöön liittyvien tuotteiden ja palveluiden kehittämiseksi.

Datan kerääminen tutkimuskäyttöön voi olla digiaikana helppoa ja nopeaa, mutta usein datan jakamisen esteenä on luottamuksen puute. Jokainen voi miettiä, jakaisiko itse omia geenitietojaan vaikkapa “Hyväntekeväisyys ry”-nimiselle taholle, josta olisi tiedossa vain näytettävät verkkosivut. Uuden sääntelyn tuoman uudistuksen myötä yksilöt ja yritykset voivat halutessaan asettaa dataansa saataville yleisen edun nimissä. Datan luovuttaminen esimerkiksi tutkimustarkoituksiin tapahtuu

vastikkeetta. Uusien data-altruististen organisaatioiden tehtävänä onkin asettaa tätä dataa saataville. Ne ovat voittoa tavoittelemattomia toimijoita, joita valvotaan tiukasti. Data-altruismin odotetaan lisääntyvän, kun yksilöt ja yritykset voivat luottaa EU:ssa rekisteröityyn ja valvottuun toimijaan.

Datasäädös ja datanhallinta-asetus luovat selvät säännöt monille tilanteille, jotka tähän asti ovat olleet harmaalla alueella. Esimerkiksi:

- Missä tilanteessa julkinen sektori voi vaatia yrityksen dataa käyttöönsä?
- Milloin ja millä periaatteilla julkinen sektori voi jakaa tai myydä luottamuksellista dataa yrityksille?
- Miten yritysten tulee vastata EU:n ulkopuolelta tuleviin oikeusapupyyntöihin, joissa joku tahoa vaatii yrityksen eurooppalaisen asiakkaan tietoja?

Näiden kaikkien tilanteiden ratkominen on nyt aiempaa selkeämpää.

Datan välityspalvelut ovat datan jakamisen keskuksia

Datan välityspalvelu on luotettava toimija. —

Datan välityspalvelu (DISP, Data Intermediation Services Provider) toimii neutraalina osapuolena datan haltijoiden ja jaettua dataa hyödyntävien toimijoiden välillä. Ne ovat keskeisessä roolissa, kun dataa on liikutettava useiden osapuolten välillä. Osapuolet voivat olla yrityksiä, yksityishenkilöitä, viranomaisia tai muita organisaatioita. Data siirtyy eri osapuolten valtuutusten, lupien ja sopimusten mukaisesti.

Datan välityspalvelut rekisteröidään yhteiseen EU:n rekisteriin ja niiden toimintaa valvotaan.

Esimerkki

Jaska Kansalainen: *“En jakaisi henkilökohtaisia tietojani ihan minkä tahansa firman kanssa. Mutta jos yritys on rekisteröity välityspalvelu, lisää se kyllä luottoa siihen, että dataani ei väärinkäytetä tai myydä eteenpäin.”*

Maisa Maanviljelijä: *“Viljelyn optimoinnin kannalta on tärkeää saada muutakin dataa nähtäville kuin vain oman pellon tiedot. Näin voimme sen pohjalta arvioida esimerkiksi lannoituksen tarvetta. Tavallaanhan minä kilpailen naapurieni kanssa ruuantuotannon optimoinnissa, joten kaikkia kikkoja esimerkiksi lannoituksen ajoittamisesta en halua jakaa heille. Luotettava maanviljelijöiden datan välityspalvelu varmistaa, että salaisuudet eivät leviä. Samalla me kaikki saamme yhdessä sovitulla tavalla tietoa ympäröivistä pelloista ja voimme paremmin hyödyntää omia mittaustuloksiamme.”*

Jaska Kansalainen

Maisa Maanviljelijä

Välityspalvelu voi jakaa dataa toimialan yritysten välillä. —

Välityspalvelu voi vastaanottaa dataa yrityksiltä ja jakaa sitä edelleen toisille yrityksille. Välityspalvelun on kannattavaa keskittää toimintansa tietylle toimialalle, sillä kytäkseen toimimaan roolissaan, on välityspalvelun ymmärrettävä toimialakohtaiset standardit ja käytännöt.

Mikä on datan välityspalvelu?

Datan välityspalvelu on EU:ssa rekisteröity kaupallinen palveluntarjoaja, joka tarjoaa palvelua laajalle joukolle datan haltijoita ja datan hyödyntäjiä.

Jotta kaupallinen toimija voidaan hyväksyä "unionissa tunnistetuksi datan välityspalvelun tarjoajaksi", on sen täytettävä kaikki datanhallinta-asetuksen edellytykset, joita ovat esimerkiksi:

- välityspalvelu ei saa käyttää välittämäänsä dataa itse
- välityspalvelun tulee olla erillinen oikeushenkilö, eli organisaatio
- välityspalvelun käytöstä syntyvää dataa saa käyttää ainoastaan välityspalvelun kehittämiseen
- välityspalvelun on varmistettava, että sen palvelu, hinnoittelu ja ehdot ovat oikeudenmukaisia, läpinäkyviä ja syrjimättömiä.

Datanhallinta-asetus kuvaa kolme erilaista datan välityspalvelua: yritysten väliset välityspalvelut, yksilöiden henkilötietojen datan välityspalvelut sekä dataosuuskunnat.

Yritystarina

Datan välittäminen voi tarjota uusia liiketoimintamalleja

NiceCloudsin toimitusjohtaja Pirjo pohtii uuden liiketoimintamallin aloittamista. Hän on kiinnostunut perustamaan datan markkinapaikan, jossa yritykset voivat ostaa teollista dataa toisilta yrityksiltä ja asettaa omia datatuotteitaan myytäväksi. Hän on kuullut, että datanhallinta-asetuksen myötä dataa välittävät organisaatiot kuten datamarkkinapaikat voivat rekisteröityä EU:ssa datan välityspalveluiksi. Hän miettii, mitä hyötyä tästä voisi olla liiketoiminnalle. Toimitusjohtaja kysyy neuvoa teknologiajuristi Atte Torneylta.

NICECLOUDS

”Hei Atte, voisitko neuvoa, kuinka NiceCloudsista voisi tulla datan välityspalvelu?” Pirjo kysyy Atelta puhelimesta.

”Totta kai! Ensinnäkin yrityksen tulee täyttää datan välityspalvelulle datanhallinta-asetuksessa määritellyt vaatimukset. Sen on myös ilmoitettava välityspalvelujen rekisteriin.”

”Minkälaisia vaatimuksia on?” Pirjo kysyy.

”Ensinnäkin välityspalvelun koko liiketoiminta on sääntelyn piirissä. Mikäli teillä on muuta liiketoimintaa, kannattaisi välityspalveluksi rekisteröidä erillinen oikeushenkilönä, eli vaikkapa tytäryhtiö. Välityspalvelun, hinnoittelun ja palveluehtojen tulee olla oikeudenmukaisia, läpinäkyviä ja syrjimättömiä. Välitettävää dataa on käsiteltävä asianmukaisen turvallisesti ja selostetta datanvälitystoiminnasta on päivitettävä ajantasaisesti. Oletteko suunnitelleet perustavanne datanvälitystoiminnalle erillistä oikeudellista rakennetta?” Atte kysyy.

”Emme ole sitä suunnitelleet. Uuden organisaation perustaminen, rekisteröiminen ja vaatimusten täyttäminen kuulostaa aika työläältä. Mitä hyötyä tästä kaikesta olisi?”

”Rekisteröitymisen myötä yritykset voivat luottaa välittäjään enemmän. Datan jakaminen on kuitenkin vapaaehtoisia yrityksille ja monia voi huolettaa datan väärinkäyttö. Siksi dataa ei sitten jaetakaan. Rekisteröityneet välityspalvelut noudattavat datan jakamisen sääntöjä ja niitä myös valvotaan tiukemmin.”

Pirjo nyökkäilee: ”Olemme miettineet eri vaihtoehtoja datan markkinapaikan liiketoimintamallille. Asettaako asetukset jotain rajoituksia sille, miten kauttamme välitettävää dataa voidaan käsitellä?”

”Datanhallinta-asetus kieltää välityspalveluita käyttämästä välittämäänsä dataa omiin tarkoituksiinsa tai myymästä sitä eteenpäin. Välityspalvelut voivat kuitenkin tarjota erilaisia palveluita niin datan haltijoille kuin datan hyödyntäjille. Näitä palveluita voivat olla teknisesti ajatellen datan väliaikainen tallentaminen, kuratointi, muuntaminen, anonymisointi ja pseudonymisointi. Välityspalvelu voi laskuttaa asiakkailtaan palvelumaksun näistä palveluista.”

”Kiitos, tämä auttoi ymmärtämään mahdollisuuksiamme paremmin”, Pirjo vastaa.

Testaa tietosi

Mikä seuraavista väittämistä kuvaa oikein datan välityspalveluille asetettuja vaatimuksia?

- ☐ Datan välityspalvelun on toimittava erillisenä organisaationa ja rekisteröidyttävä EU:n ylläpitämään rekisteriin. Se voi käyttää välittämäänsä dataa omiin tarkoituksiinsa.
- ☐ Datan välityspalvelu ei saa käyttää välittämäänsä dataa omiin tarkoituksiinsa. Se voi laskuttaa asiakkailtaan palvelumaksun esimerkiksi datan tallentamisesta ja muuntamisesta.
- ☐ Datan välityspalvelu voi toimia osana suurempaa organisaatiota. Sen ei tarvitse rekisteröityä mihinkään EU:n rekisteriin.
- ☐ Datan välityspalvelun ei tarvitse tarjota palveluaan läpinäkyvästi. Se voi hinnoitella palvelunsa ja asettaa palveluehtonsa haluamallaan tavalla.

SUBMIT

Välityspalvelu voi auttaa yksityishenkilöitä hallinnoimaan omia tietojaan.

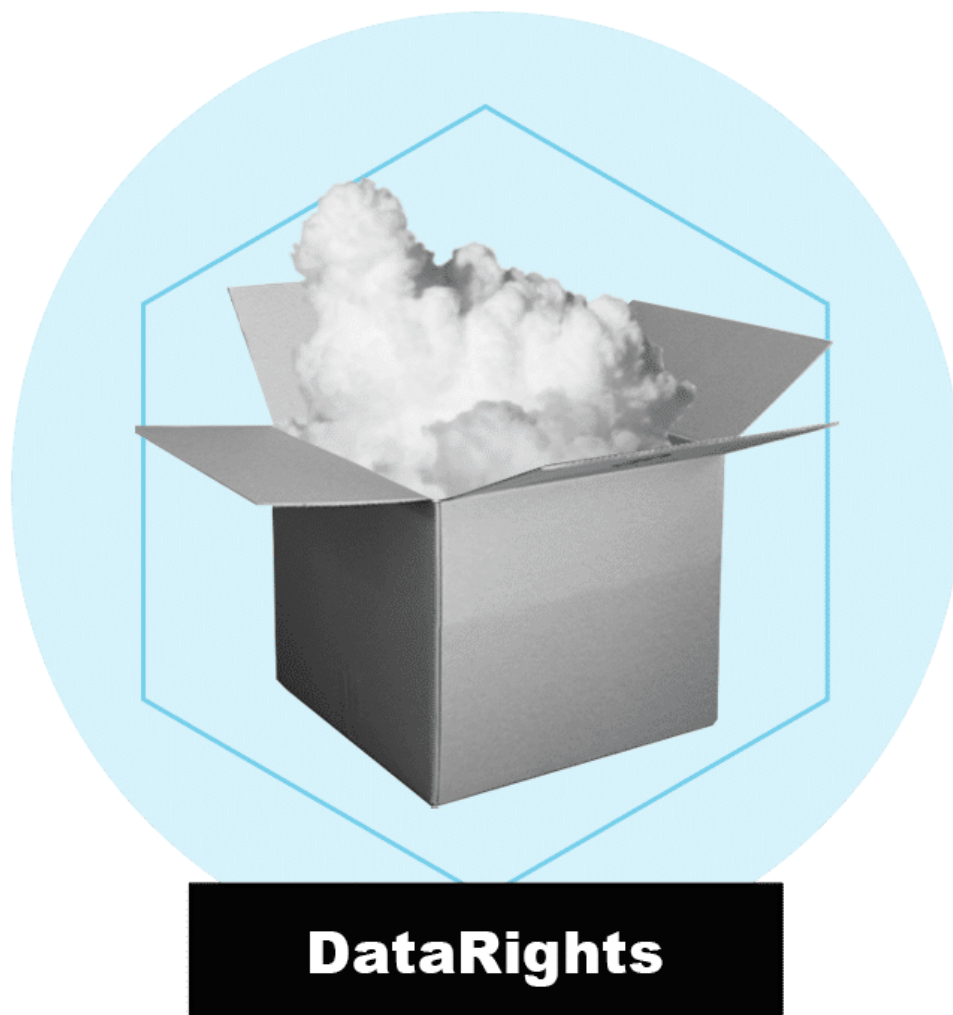
Henkilökohtaisen tiedon hallintapalveluna (PIMS, Personal Information Management Service) välityspalvelu voi vastaanottaa asiakkainaan olevien yksityishenkilöiden tietoja. Se välittää tietoja eri yrityksille asiakkaiden määräysten mukaisesti.

Esimerkki

Jaska Kansalainen: *“Olen koonnut kaikki terveystietoni julkisesta terveydenhuollosta, omista aktiivisuusrannekkeistani ja muista terveystietopalveluista yhteen välityspalveluun, johon luotan. Kun minulla on nyt fysioterapiajakso, olen voinut antaa sopivan laajuisen pääsyn fysioterapeutilleni tähän dataan, hoitojaksoni ajaksi.”*

Jaska Kansalainen

Yritystarina

Datan välityspalvelu voi helpottaa yksityishenkilöiden omien tietojen hallintaa

DataRights on uusi yritys, jonka tavoitteena on tarjota yksityishenkilöille parempaa omien tietojen hallinnointia. Heidän asiakkaansa voivat säätää, mitä heidän tiedoistaan välitetään heidän käyttämiinsä palveluihin. Esimerkiksi osoitteenmuutos tehdään yhdessä paikassa ja tieto välittyy sinne, missä sitä tarvitaan. Samoin kaikkien somepalveluiden profilointi- ja mainontalupien hallinnointi tapahtuu yhdessä helppossa paikassa. Se siis auttaa digipalvelujen käyttäjiä hallitsemaan omaa dataansa. Yritys pyytää

tekniologiajuristi Atte Torneylta apua rekisteröityäkseen 'Euroopan unionissa tunnistetuksi datan välityspalvelun tarjoajaksi'.

DATARIGHTS

DataRightsin perustaja Reetta kysyy: ”Voisitko Atte kertoa, mitä tietosuojavaatimuksia meidän tulee noudattaa? Me autamme kuluttajia hallinnoimaan heidän omaa dataansa ja jakamaan sitä muille palveluntarjoajille.”

”Ennen kuin henkilöiden tietoja kerätään, heille tulee tarjota tarvittava tieto henkilötietojen käyttötarkoituksesta ja ehdoista.”

”Ok. Tämän tiettenkin haluamme tehdä, jotta käyttäjät ymmärtävät, mitä tietoja he jakavat, ja etteivät he jakaisi enemmän tietoja kuin mikä on tarpeen”, Reetta vastaa.

”Oletteko ottaneet huomioon, että käyttäjien tulee voida myös perua suostumuksensa heitä koskevan datan jakamiseen? Se on voitava tehdä yhtä helposti kuin miten he ovat sen antaneetkin.”

”Kyllä, suunnittelemme juuri, miten sen voisi tehdä mahdollisimman helposti. Toinen kysymys: Voimmeko siirtää dataa myös EU:n ulkopuoliselle palvelulle, jos käyttäjämme pyytävät sitä?”

”Henkilötietoja voi siirtää, kun tietosuoja-asetuksen vaatimukset on otettu huomioon ja käyttäjät ovat tietoisia oikeuksistaan.”

”Hyvä kuulla. Jos rekisteröidymme 'EU:ssa tunnistetuksi datan välityspalveluksi', valvotaanko toimintaamme eritavalla?”

”Kyllä, viranomainen seuraa ja valvoo datan välityspalvelujen tarjoajia. Viranomaiset voivat tarvittaessa pyytää välityspalvelua toimittamaan selvityksen toiminnastaan ja siitä, miten palvelu täyttää datanhallinta-asetuksen vaatimukset. Jos selvityksessä paljastuu puutteita, tulee välityspalvelun korjata ne välittömästi. Vakavissa tapauksissa viranomainen voi vaatia välityspalvelun toiminnan lopettamista.”

Välityspalvelu voi toimia dataosuuskuntana edustaen jäsentensä etuja yrityksen palvelussa.

Välityspalvelut ovat usein voittoa tavoittelevia yrityksiä, mutta ne voivat olla myös osuuskuntamuotoisia. Osuuskunnan tavoitteena on edistää jäsentensä etua. Dataosuuskunnan jäsenenä voi olla yksityishenkilöitä tai mikro- tai pk-yrityksiä, jotka voivat hyötyä heidän etujaan ajavasta tahosta.

Dataosuuskunta hallinnoi jäsentensä tietoja yhteisten sääntöjen ja heidän etujensa mukaisesti. Se voi toimia neuvotteluosapuolena jäsentensä ja eri yritysten välillä.

Yritystarina

Datan välityspalvelu voi osuuskuntamuotoisena keskittyä

jäsentensä etujen ajamiseen

DataRightsin perustaja Reetta jatkaa keskusteluaan teknologiajuristi Atte Torneyn kanssa. Reetta on rekisteröimässä yritystään 'unionissa tunnistetuksi datan välityspalveluksi', mutta hän pohtii vielä yritysmuotoa.

DATARIGHTS

”Englanniksi toimintaamme voisi kuvailla ilmeisesti termillä Personal Information Management Systems, eli PIMS. Mikä ero on PIMS:llä ja dataosuuskunnalla?”

”Ero on varsin suuri: PIMS on yritys, dataosuuskunta taas on osuuskunta.”

”Vaikuttaako tämä valinta vaatimuksiin, joita datanhallinta-asetuksesta tulee?”

”Samat vaatimukset ovat voimassa molemmissa tapauksissa. Osuuskunnan toiminta kuitenkin perustuu osuuskuntalakiin. Osuuskunta toimii jäsentensä taloudellisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Dataosuuskunta siis edistää dataan liittyvien oikeuksien hyödyntämistä, hyödyn varmistamista jäsenille sekä jäsenten yksityisyyden suojan varmistamista”, Atte vastaa.

”En ehkä ihan vielä hahmottanut eroa.”

”Ehkä esimerkki auttaa. Monissa maissa toimii kuriiripalveluita, joissa yksittäiset duunarit kuljettavat ruokaa ja muita paketteja asiakkaille alustan ohjeiden mukaisesti. Iso kiista on, ovatko nämä kuriirit työntekijöitä vai eivät. Dataosuuskunta voisi alkaa edustaa jäseniään tällaisen alustan kanssa, neuvotellen datan käyttöön liittyvistä ehdoista. Dataosuuskunta on sitä voimakkaampi, mitä enemmän jäseniä osuuskunnassa on. Vastaava toiminta yritysmuotoisena tähtäisi vain liike toimintaan ja hyvän palvelun tarjoamiseen asiakkaille, mutta päätavoitteena ei silloin olisi käyttäjien edunvalvonta.”

**Data-altruistiset organisaatiot edistävät
yleistä etua datalla**

Data-altruistinen organisaatio pyrkii tukemaan yleisen edun mukaisia tavoitteita.

Data-altruismi on datan vapaaehtoista jakamista, ilman korvausta, yleisen edun vuoksi. Yleinen etu voi liittyä esimerkiksi lääketieteelliseen tutkimukseen tai ympäristönsuojeluun.

Data-altruistiset organisaatiot (RDAO, Registered Data-Altruistic Organisation) rekisteröidään jäsenvaltion ylläpitämään rekisteriin. Data-altruismia saa harjoittaa ilman rekisteröitymistä, mutta tällöin toimintaa ei valvota ja säännellä kuten rekisteröityjä data-altruistisia organisaatioita. Tällainen “villi” toimija ei välttämättä ole yhtä luotettava kuin rekisteröity ja säännelty toimija.

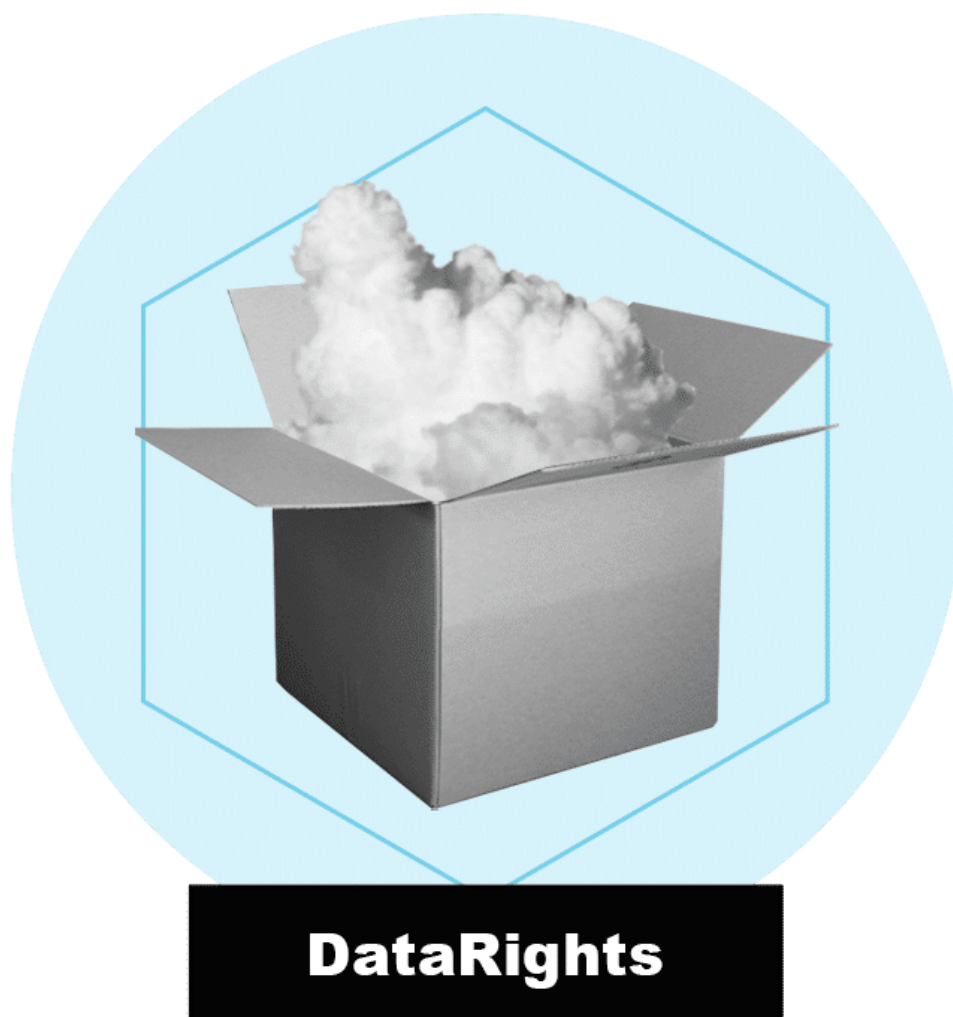
Jotta organisaatio voidaan hyväksyä data-altruistiseksi organisaatioksi on sen täytettävä tiukat kriteerit. Tärkeimmät niistä ovat:

- Sen on oltava voittoa tavoittelematon organisaatio ja riippumaton kaupallisista toimijoista
- Sen on harjoitettava data-altruistista toimintaa
- Sen on seurattava Euroopan komission laatimaa sääntökirjaa, jossa mm. kuvataan suostumuksen kerääminen ja tekniset turvallisuusvaatimukset.
- Sen on pidettävä erityisen tarkasti kirjaa datan käsittelysäännöistä, dataa käsittelevistä henkilöistä, käsittelyn kestosta ja tarkoituksista.
- Sen on informoitava omaa dataansa luovuttaneita henkilöitä erityisen tarkasti ja selkeästi datan käytöstä.
- Sen on raportoitava toiminnastaan ja datan käsittelystä vuosittain. Raportissa on lueteltava myös mahdolliset datasta saadut tulot.
- Se ei voi käyttää dataa muuhun kuin yleisen edun mukaisiin tavoitteisiin.
- Se ei voi käyttää harhaanjohtavia markkinointikäytäntöjä.

Suostumukset kerätään EU:ssa yhtenäisellä tavalla.

Suostumus yksittäisen henkilön tai yritysten tietojen keruuseen tehdään Euroopan komission valmistelemalla suostumuslomakkeella. Sen eri osioita voidaan tilanne- ja sektorikohtaisesti käyttää tai jättää käyttämättä.

Suostumuksen voi antaa vain osaan käyttötarkoituksista ja käsittelytoimista. Suostumuksen perumisen on oltava yhtä helppoa kuin suostumuksen antaminenkin.

Yritystarina

Datan vapaaehtoinen jakaminen edistää tutkimusta

DataRightsin perustaja Reetta pohtii, mikä olisi paras tapa järjestää palvelu, jossa käyttäjät pääsisivät itse hallitsemaan omia henkilötietojaan. Hän keskustelee teknologiajuristi Atte Torneyn kanssa.

D A T A R I G H T S

Reetta: ”Kiitos aiemmista neuvoista datan välityspalveluihin liittyen. Minua vielä mieltityttää data-altruismi. Tulisiko meidän rekisteröityä datan välityspalveluksi vaiiko data-altruismipohjaiseksi organisaatioksi?”

”Data-altruismipohjainen organisaatio on aina voittoa tavoittelematon järjestö. Kuvaileeko tämä DataRightsin toimintaa?” Atte kysyy.

”Ei, olemme kyllä voittoa tavoitteleva yritys. Eli tähän löytyi helppo vastaus. Voisitko kuitenkin selittää, onko näiden kahden välillä muita eroja?”

”Molempien tehtävät voivat olla pintapuolisesti samankaltaisia, eli ne vahvistavat yksilöiden oikeuksia ja oman datan hallintaa. Tärkein ero on siinä, että data-altruismipohjaisen organisaation toiminta voi olla laajempaa kuin datan välityspalvelun. Siinä missä välityspalvelu voi ainoastaan välittää dataa eri toimijoiden välillä sopimusten mukaisesti, voi data-altruismipohjainen organisaatio prosessoida dataa datan haltijoiden ja käyttäjien puolesta silloin, kun kyseessä on yleinen etu.”

”Voiko data-altruismipohjainen organisaatio antaa palkkion käyttäjilleen datan antamisesta?” Reetta pyytää tarkennusta.

”Ei, data-altruismi perustuu vapaaehtoisuuteen. Dataa luovutetaan esimerkiksi edistämään lääketieteellistä tutkimusta”, Atte vastaa.

Pohdintatehtävä

Oletko koskaan harkinnut antavasi dataasi yleisen edun edistämiseksi esimerkiksi terveydenhuollon tutkimukseen?

Oikeus vaihtaa datankäsittelypalvelua

Datan siirto vanhasta palvelusta uuteen helpottuu.

Yksityishenkilöt ja yritykset voivat vapaasti vaihtaa datankäsittelypalveluidensa tarjoajaa. Datankäsittelypalveluita ovat esimerkiksi pilvipalvelut tai yritysten IT-ylläpito.

Jotta palvelua voi vaihtaa, on asiakkaan saatava siirrettyä datansa vanhasta palvelusta uuteen. Kun asiakas pyytää datankäsittelypalvelulta häntä koskevan datan siirtoa, datankäsittelypalveluntarjoajan on toimitettava kaikki sopimukseen kuuluva data siirtokelpoisessa ja jatkokäyttöön soveltuvassa muodossa.

Datan siirron pyynnöstä itse siirron aloitukseen ei saa kuluja yli kahta kuukautta. Siirto on suoritettava 30 päivän sisällä. Palveluntarjoajan on tarpeen mukaan autettava prosessissa ja siirron jälkeen poistettava asiakkaan data omista järjestelmistään. Asiakkaan saaman palvelun laatu ei saa heikentyä siirtoprosessin aikana. Palveluntarjoajan on informoitava asiakasta mahdollisista palvelukatkoksista sekä ylläpidettävä tietoturvaa prosessin aikana.

Palveluntarjoajat eivät saa asettaa esteitä datan siirrolle. Sopimuksissa on selkeästi määriteltävä asiakkaan oikeudet ja palveluntarjoajan velvollisuudet siirtotilanteessa. Kaikkien osapuolten on toimittava yhteistyössä ja vilpittömästi prosessin sujuvoittamiseksi.

Jos datan siirrosta on mahdollista käyttää yleisesti käytettyjä standardeja, niitä tulisi käyttää ensisijaisesti. Muussa tapauksessa tulee käyttää yleisiä kone-luettavia tiedostomuotoja.

Esimerkki

Jaska Kansalainen: *“Aiemmin en voinut edes harkita älykelloni vaihtamista, koska vuosien ajan data on kertynyt yhden ja saman firman tietokantaan. Mutta nyt saan datan itselleni käyttökelpoisessa muodossa ja voin hankkia seuraavan kelloni vapaasti keneltä haluan, enkä menetä datahistoriaani.”*

Jaana Johtaja: *“Kilpailutimme Windows O365-ympäristömme tarjoajan. Siirtyminen uuden tarjoajan hoiviin tapahtui nopeasti ilman mitään ongelmia. Kaikki dokumentit, käyttöoikeudet, ihan kaikki, siirtyivät ongelmitta.”*

Jaska Kansalainen

Jaana Johtaja

Jatka eteenpäin

Selvät sävelet datan siirtämiseen yrityksen ja julkisen sektorin välillä

Julkisen sektorin hallussa olevaa suojattua dataa jaetaan reilusti yritysten käyttöön.

Kukin EU-maa ylläpitää keskitettyä tietopistettä, joka toimii maan virallisena nimettynä tahona ja joka pitää yllä rekisteriä saatavilla olevista suojatuista tietoa-aineistoista. Kaikkien EU-maiden luettelot kootaan EU-tasolla yhteen paikkaan helposti löydettäväksi. Halutessaan saada pääsyn tiettyyn aineistoon, yritys tekee pyynnön kyseisen EU-maan tietopisteen kautta.

Avoimen datan direktiivi on jo ohjannut julkista sektoria julkaisemaan avoimena datana mahdollisimman paljon tietoa-aineistoja. Suojatut tietoa-aineistot täydentävät avointa dataa.

Suomessa suojatun datan tietovarannot on lueteltu osoitteessa <https://suojattudata.fi>, kun taas avoimet tietovarannot löytyvät osoitteesta <https://avoindata.fi>.

Julkisen sektorin toimija kertoo julkisesti, millä ehdoilla ja millä käytännöillä pääsy suojattuun dataan voidaan antaa. Ehtojen on oltava syrjimättömiä, avoimia, oikeasuhtaisia ja objektiivisesti perusteltuja, eivätkä ne voi rajoittaa kilpailua. Ne voivat sisältää vaatimuksia suojamene telmistä, eli niistä toimenpiteistä joilla varmistetaan, että data on suojattu esimerkiksi luvattomalta käytöltä, vuodoilta, häviämiseltä ja vahingoittumiselta.

Esimerkiksi henkilötietoja sisältävän datan tapauksessa voidaan antaa pääsy vain anonymisoituun tietoon. Mikäli yritys on saanut kaikilta rekisteröidyiltä henkilöiltä tarvittavat suostumukset, myös henkilötietoihin pääsy on mahdollista. Jokainen tietoa n eisto suojataan tarvittavalla tavalla.

Datan siirtäminen EU:n ulkopuolelle vaatii luvan viranomaiselta, suostumukset rekisteröidyiltä ja mahdollisesti erillisen sopimuksen yrityksen ja viranomaisen välillä.

Suojattua dataa vastaanottanut taho on salassapitovelvollinen ja sen toiminnan on oltava teollis- ja tekijänoikeuksia noudattavaa. Sen on erikseen varmistettava, että datasta ei voida tunnistaa yksittäisiä henkilöitä vaikkapa yhdistämällä sitä muihin datalähteisiin.

Julkisen sektorin toimija saa tarkistaa, että datan käyttö ei ole vilpillistä eikä datan luottamuksellisuus vaarannu. Yritysten saaman suojatun datan käytöstä syntyneiden tulosten käyttö voidaan kieltää, jos tulokset vaarantavat muiden oikeuksia tai etuja.

Pohdintatehtävä

Minkä tyyppistä suojattua julkisen sektorin dataa yrityksenne voisi hyödyntää? Millaisia liike toimintamahdollisuuksia se avaisi?

Yritystarina

Onko mahdollista saada julkista dataa mukaan innovaatiotoimintaan?

Kuultuaan datanhallinta-asetuksen luomasta mahdollisuudesta saada EU maiden julkisen sektorin dataa liiketoiminnan kehittämiseksi FiksuLiikenteessä alettiin miettimään julkisten pääväylien liikennedatan hyödyntämistä tuotekehityksessä. FiksuLiikenteen tavoitteena on tehdä heidän AutoAnturistaan kansainvälinen vientituote. He haluaisivat kehittää julkisen sektorin liikennedatan avulla tekoälyratkaisun, joka voisi optimoida asiakasyritysten kaluston ohjausta huomioiden kaiken muun liikenteen, ruuhkat ja vastaavat. FiksuLiikenteen toimitusjohtaja Sari haluaa ymmärtää julkisten tietovarantojen mahdollisuudet

paremmin. Hän ottaa siksi yhteyttä kansalliseen keskitettyyn tietopisteeseen eli suojattuja tietoaaineistoa ylläpitävään tahoon.

FIKSULIIKENNE

”Hei, haluaisin ymmärtää, mitä julkisen sektorin hallussa olevaa dataa voisimme hyödyntää yrityksemme liike toiminnassa. Mistä voisin saada lisätietoa?” Sari aloittaa.

Tietopisteen virkailija vastaa: ”Kiitos yhteydenotosta. Annamme mielellämme lisätietoa, mutta tarvitsemme ensin tietoa siitä, minkälaisesta datasta olisi kyse. Onko yrityksenne kiinnostunut avoimesta datasta, eli datasta joka on julkisesti avoimena kaikille?”

”Ei varsinaisesti.”

Sari kertoo FiksuLiikenteen liiketoiminnasta ja lisää: ”Olen kuullut, että uusi datan hallinta-asetus mahdollistaisi pääsyn juuri julkisen hallinnon hallussa oleviin liikennetietoihin, mutta en ole varma, mitä dataa se koskee.”

Virkailija selventää: ”Kun dataa ei voida syystä tai toisesta julkaista avoimena, mutta viranomainen haluaa tarjota sitä silti yritysten käyttöön, siihen voi datan hallinta-asetuksen periaatteiden mukaisesti saada suojatun pääsyn.”

”Kertooko asetus siis, mitä dataa yritys voi saada viranomaiselta?”

”Ei. Asetus määrää, miten viranomaisen on asetettava data saataville, kun se niin päättää tehdä. Esimerkiksi viranomainen ei saa myöntää kenellekään yksinoikeuksia. Uudelleenkäytön ehtojen tulee olla syrjimättömiä. Kukin viranomainen myös itse harkitsee, mitä dataa ja millä ehdoilla se tarjoaa yritysten käyttöön. Luettelot näistä tietoaaineistoista on koottu valtioittain ja EU-tasolla. Suomessa ne julkaistaan osoitteessa suojattudata.fi. Jos jotain tarvittavaa dataa ei löydy luetteloista, voitte tuki olla yhteydessä kyseiseen viranomaiseen ja tiedustella mahdollisuutta saada tämä data yritysten käyttöön.”

Julkinen sektori voi yleisessä hätätilassa vaatia pääsyä tilanteessa tarvittavaan yritysten dataan.

Julkiset toimijat sekä tietyt EU:n toimielimet kuten esimerkiksi Euroopan komissio ja Euroopan keskuspankki voivat yleisessä hätätilassa tai muussa poikkeuksellisessa tarpeessa vaatia tilanteessa tarvittavaa dataa yrityksiltä. Yleisiä hätätiloja voivat olla esimerkiksi luonnonkatastrofit, suuret onnettomuudet tai vakavat turvallisuusuhat.

Yleisessä hätätilassa pääsyä dataan voidaan vaatia myös mikro- tai pienyrityksiltä. Lievemmissä muissa poikkeustilanteissa dataa voidaan vaatia vain keskisuurilta ja sitä suuremmilta yrityksiltä.

Yleisen hätätilan perusteella vaadittu data on luovutettava pääosin ilman korvausta (mikro- ja pienyritykset voivat kuitenkin vaatia korvausta). Luovutettava data voi äärimmäisessä tilanteessa sisältää myös henkilötietoja, esimerkiksi jonkin luonnonkatastrofin sattuesssa, jolloin viranomaiset tarvitsevat nopean pääsyn ihmisten pelastamista helpottavaan dataan.

Lievemmissä **muissa poikkeuksellisissa tarpeissa** datan haltija eli tässä tapauksessa yritys voi saada korvauksen vaaditun datan käsittelystä ja anonymisoinnista. Myöskään pääsyä henkilötietoihin ei voida yritykseltä vaatia. Tällaisia tilanteita ovat lainsäädännössä määritellyt yleisen edun mukaiset toimenpiteet, kuten yleisen hätätilan lieventäminen tai siitä elpyminen, tai virallisten tilastojen tuottaminen.

Julkiset toimijat voivat esittää pyynnön datan saamisesta, mikäli tarvittavaa dataa ei ole millään muilla keinoilla saatavissa tarvittavassa aikataulussa, kuten markkinoilta ostamalla tai lakimuutoksella.

Pyynnön yhteydessä on kerrottava

- poikkeava tarve,
- datapyynnön tarkoitus,
- perustelu datan haltijan valinnalle,
- tarvittava data (mukaan lukien metadata, jota tarvitaan tulkitsemiseen ja datan käyttöön),
- aikaraja datan luovuttamiselle,
- pyynnön lakiperusteet,
- datan käyttötarkoitukset ja datan käytön kesto,
- jos mahdollista, täsmennys ajankohdasta, jolloin data poistetaan julkisen sektorin järjestelmistä,
- luettelo muista julkisen sektorin elimistä, unionin toimielimistä, virastoista ja kolmansista osapuolista, joiden kanssa pyydettyä dataa suunnitellaan jaettavan.

Ylipäätään julkisen toimijan tulee auttaa datan haltijaa, ettei tämä vahingossakaan riko lainsäädäntöä vastatessaan datapyyntöön.

Julkisen toimijan on tehtävä datapyyntö kirjallisesti ytimekkäällä ja selkeällä kielellä. Sen tulee määritellä selkeästi, minkä tyyppiseen dataan vaaditaan pääsyä. Pynnön tulee koskea sellaista dataa, joka on yrityksen

hallussa. Pyyntö on oltava oikeassa suhteessa poikkeukselliseen tarpeeseen. Julkisen toimijan on lisäksi sitouduttava datapyynnössään varmistamaan liikesalaisuuksien suoja.

Vaaditussa datassa ei tulisi olla lähtökohtaisesti henkilötietoja. Julkinen toimija voi tarvittaessa pyytää henkilöihin liittyviä tietoja, joista ei kuitenkaan voi tunnistaa yksittäisiä henkilöitä, mutta sen on varmistettava henkilötietosuojan säilyminen.

Mikäli datan haltijan eli yrityksen liikesalaisuudet vaarantuvat, on sen yksilöitävä liikesalaisuuksia sisältävä data. Julkisen toimijan on tällöin tehtävä kaikki tarpeellinen, jotta liikesalaisuuksien luottamuksellisuus säilyisi.

Datapyynnön tehnyt julkinen elin voi jakaa dataa eteenpäin toiselle julkiselle elimelle alkuperäisen tavoitteensa saavuttamiseksi. Datan jakamisesta eteenpäin on kerrottava yritykselle viipymättä.

Julkinen toimija voi jakaa saamaansa dataa eteenpäin myös tutkimustarkoituksiin. Tutkimuskäytön tulee olla linjassa julkisen toimijan alkuperäisen, hätä- tai poikkeustilanteeseen liittyvän tarpeen kanssa.

Julkinen toimija voi vaatia liikesalaisuuksien jakamista vain silloin, kun se on aivan välttämätöntä hätä- tai poikkeustilanteen kannalta.

Yritystarina

Yritysten datan hyödyntäminen yleisessä hätätilanteessa

Suomeen leviää maailmalla riehuva koronaviruksen kaltainen virustartunta. Kansallista epidemiaa ei vielä ole julistettu, mutta on olemassa riski, että sairaus leviää. Viranomaiset ovat pyytäneet keskikokoiselta FiksuLiikenteeltä ja muilta alan yrityksiltä pääsyä liikennedataan, jonka avulla voitaisiin arvioida ja ennakoida eri rajoitusten vaikutuksia liikennevirtoihin tarkemmin kuin perustuen laskelmat yli vuoden vanhoihin tilastoihin. FiksuLiikenteen toimitusjohtaja Sari ottaa yhteyttä teknologiajuristiin Atte Torneyyn kertoakseen, että yritys on saanut datapyynnön julkiselta laitokselta.

FIKSULIIKENNE

“Hei Atte, osaatko neuvoa, miten meidän tulee vastata kyseiseen datapyyntöön? Onko meidän todella annettava pääsy dataan, joka on meidän hallinnassamme?” Sari kysyy.

“Lähtökohtaisesti kyllä. Jos on selvästi perusteltu poikkeuksellinen tarve, jossa teidän hallussanne oleva data on tarpeen eikä sitä muualta voida saada, on teidän annettava julkiselle toimijalle siihen pääsy.”

Atte jatkaa: “Ensin on eroteltava, onko kyseessä hätätilanne vai muu poikkeustilanne. Tilanne, jossa julkinen taho yrittää estää pandemiaa voidaan mielestäni luokitella muuksi poikkeustilanteeksi, eli tällöin on kyse hätätilan lieventämisestä.”

“Niin, tämä peruste eli ‘poikkeuksellinen tarve’ lukee tässä datapyynnössä ihan alussa”, Sari toteaa.

”Hrm, aivan. Tässä tapauksessa julkinen taho voi pyytää saavansa pääsyn vain dataan, jossa ei ole henkilötietoja. Eli Fiksuliikenne ei saa luovuttaa henkilötietoja, eikä sitä voida siltä vaatiakaan”, Atte vastaa.

“Eikös nämä pyynnöt yleensä koske isoja yrityksiä? Me olemme keskisuuri yritys. Koskeeko tämä vaatimus myös meitä?”

“Kyllä. Muissa poikkeustilanteissa, kuten nyt hätätilan lieventämisen ollessa kyseessä, ainoastaan mikro- ja pienyritykset ovat vapautettuja datan luovutuksista. Varsinaisessa hätätilanteessa kuitenkin myös niiltä voitaisiin vaatia pääsyä dataan.”

“Mistä tiedämme, että pyyntö on asianmukainen, tai onko datapyynnölle jotain kriteereitä joista meidän olisi hyvä tietää?”

“Datapyynnön tulee täyttää datasäädöksessä asetetut vaatimukset. Datapyynnön tulee esimerkiksi olla hyvin perusteltu ja sisältää kaikki datasäädöksen edellyttämät tiedot”, Atte selittää. “Tässä tapauksessa kaikki muodolliset kriteerit ovat mielestäni kunnossa”, Atte täydentää.

“Okei, hyvä tietää. Jos pyydetty data sisältää liikesalaisuuksia, niin ovatko ne kuitenkin turvassa?”

“Datapyynnön tulee kunnioittaa datan haltijan eli teidän oikeuksianne ja pyytäjän on sitouduttava varmistamaan liikesalaisuuksien suoja”, Atte selittää.

“Ymmärrän, että meillä ei siis ole muita vaihtoehtoja, kuin suostua pyyntöön”, Sari tuumaa. “Tässä on kyllä jonkin verran työtä. Onko meidän mahdollista saada korvausta tästä?” Sari tiedustelee.

“Kyllä on. Keskisuurten ja suurempien yritysten on täytettävä ilman korvausta vain varsinaiseen yleiseen hätätilaan liittyvät datapyynnöt. Muissa tilanteissa työ korvataan. Tällainen muu poikkeava tarve on aina korvattavaa työtä. Korvauksen on katettava pyynnön noudattamisesta aiheutuneet todelliset kustannukset”, Atte vastaa.

“Vielä yksi kysymys. Voiko julkinen taho jakaa dataamme muiden julkisten toimijoiden kanssa?”

“Tämä on mahdollista, mutta dataa saa jakaa vain samaan tarkoitukseen eli pandemian estämiseen ja teille tulee kertoa asiasta. Datapyynnössä pitäisi kyllä olla tieto niistä tahoista, joille dataanne on suunniteltu jaettavan”, Atte selittää.

Testaa tietosi

Milloin yrityksen on luovutettava dataa julkiselle sektorille ilman korvausta?

- ☐ Aina, kun julkinen sektori sitä vaatii.
- ☐ Vain hätätilanteessa. Mikro- ja pienyritykset voivat silloinkin vaatia korvausta.
- ☐ Aina, paitsi jos kyseessä on henkilötietoja sisältävä data.
- ☐ Kun dataa pyydetään virallisten tilastojen tuottamiseen.

SUBMIT

Selvät säännöt tilanteisiin, joissa EU:n ulkopuoliset valtiot vaativat yrityksen dataa.

Myös EU:n ulkopuolelta voi tulla yritykselle datan pääsy- tai siirtovaatimuksia, jotka koskevan suojattua julkisen sektorin dataa tai datan välitystoiminnassa kertynyttä asiakkaiden dataa. Näin saattaa olla esimerkiksi toisessa maassa tapahtuvan rikostutinnan yhteydessä. Pyynnön tulee tällöin perustua tämän maan tuomioistuimen päätökseen ja/tai tuomioon tai maan hallintoviranomaisen päätökseen.

Ennen kuin yritys vastaa pyyntöön on arvioitava, onko pyyntö tarpeeksi täsmällinen eli aiheellinen. Lisäksi yrityksen on tiedotettava alkuperäiselle datan haltijalle pyynnöstä, paitsi lainvalvontatilanteissa.

Dataa on luovutettava EU:n ulkopuolelle mahdollisimman vähän. Henkilötietoja sisältävän datan luovuttamista koskevat aina myös GDPR:n säännöt. Yrityksen tulee varmistaa datan luottamuksellisuuden säilyminen viranomaisten neuvojen avulla sekä asianomaisten tahojen kanssa sopimalla.

Dataa voidaan luovuttaa vain, jos datan käyttö on vastaanottavassa maassa riittävän turvallista. Kohdemaan ja EU:n tai yksittäisen EU-jäsenmaan välillä on oltava sopimus, jossa määritellään datan hyväksyttävä käyttö. Jos sopimusta ei ole, dataa voidaan luovuttaa vain tietyissä erityistilanteissa.

Joillakin yrityksillä on hyvin kriittistä dataa, jonka hallitsematon jakaminen asettaa uhan kansalliselle turvallisuudelle. Tällaista dataa voisivat olla esimerkiksi energianinfrastruktuuriin liittyvät tiedot. Kriittistä dataa tai liikesalaisuuksia sisältävää dataa jakaessaan yritys voi kysyä neuvoa datasäädöksen mukaisilta viranomaisilta.

Ylipäätään pyyntöön vastatessa on tehtävä kaikki asianmukaiset toimenpiteet, jotta dataan pääsy tai siirto eivät ole EU:n tai jäsenmaan lainsäädännön vastaisia.

Muista ainakin nämä

1

Uudet datan välityspalvelut ovat luotettavia ja valvottuja toimijoita, jotka siirtävät dataa eri toimijoiden käyttöön yhdessä sovittujen sääntöjen mukaisesti.

2

Yksilöt ja yritykset voivat vapaaehtoisesti asettaa dataa saataville yleisen edun nimissä ilman vastiketta. Uudet data-altruistiset organisaatiot

varmistavat, että dataa käsitellään turvallisesti.

3

Julkisen sektorin suojattua dataa voidaan jakaa yritysten käyttöön syrjimättömien ja avoimien sääntöjen mukaisesti. Tämä täydentää jo aiemmin avoimen datan direktiivin tuomaa avointa dataa.

4

Julkiset toimijat ja tietyt EU:n toimielimet voivat vaatia yrityksiltä dataa käyttöönsä hätä- tai poikkeustilanteissa. Datan luovutus tapahtuu pääosin ilman korvausta, mutta tietyissä tilanteissa yritykset voivat saada korvausta.

5

Yrityksillä ja yksityishenkilöillä on oikeus vaihtaa datankäsittelypalveluita, kuten pilvipalveluita. Palveluntarjoajien on mahdollistettava datan siirto määräajassa sellaisessa muodossa, että se soveltuu hyvin jatkokäyttöön.

Jatka seuraavaan osioon

5. Yhteenveto

Tässä osiossa voit kerrata koulutuksen keskeisiä sisältöjä.

EU:ssa pyritään rakentamaan datataloudesta reilua yhteisillä pelisäännöillä

EU:n uusi datasääntely pyrkii rakentamaan reilua datataloutta. Tämän koulutuksen tavoitteena oli selkeyttää uusien säädösten, datasäädöksen ja datanhallinta-asetuksen vaikutuksia yrityksiin, erityisesti pk-yrityksiin.

Yrityksen koko vaikuttaa siihen, velvoittavatko säädökset sitä vai eivät. Nyrkkisääntönä on: mitä suurempi yritys, sitä enemmän sillä on velvoitteita. Poikkeuksiakin löytyy, ja esimerkiksi yleinen tietosuoja-asetus GDPR velvoittaa kaikkia yrityksiä koosta riippumatta.

Datasäädös	Datanhallinta-asetus
Data Act, DA	Data Governance Act, DGA
Astui voimaan: 11.1.2024	Astui voimaan: 23.6.2022
Tulee sovellettavaksi: 11.9.2025	Tuli sovellettavaksi: 24.9.2023
<p>Keskeiset muutokset:</p> <p>Käyttäjät pääsevät käsiksi ja voivat hyödyntää IoT-tuotteidensa keräämää dataa.</p> <p>Yrityksille laajempia oikeuksia vaihtaa palveluntarjoajaa sekä suojaa epäreiluja sopimusehtoja vastaan dataa jaettaessa.</p> <p>Julkisen sektorin toimijat voivat poikkeustilanteissa pyytää pääsyä yrityksen dataan.</p>	<p>Keskeiset muutokset:</p> <p>Selkeät säännöt julkisen sektorin datan jakamiselle yrityksille, sekä yritysten datan siirtämiselle EU:n rajojen ulkopuolelle.</p> <p>Asetuksen tarkoituksena on lisätä luottamusta datan jakamiseen organisaatioiden välillä datan välityspalveluiden sekä data-altruististen organisaatioiden avulla.</p>

Yrityksille tarjoutuu mahdollisuus luoda uusia lisäpalveluita älylaitteiden ympärille, kun dataa tulee enemmän saataville

IoT-tuotteita valmistavan yrityksen on kerrottava laitteen datan keruusta ja käsittelystä selkeästi.

IoT-tuotteita valmistavien, myyvien ja asentavien yritysten tulee kertoa asiakkailleen avoimesti ja selkeästi tuotteen käytön aikana keräämästä datasta, sen määrästä, keräystavasta ja kuinka tietoihin voi päästä käsiksi. Asiakkaan on voitava tietää, käyttääkö yritys dataa itse tai jakavatko he sitä kolmansille tahoille ja mihin dataa käytetään. Lisäksi asiakkaalle on annettava pääsy dataan ja ohjeet, miten asiakas voi halutessaan jakaa dataansa eteenpäin. Hänelle on myös kerrottava, miten hän voi tehdä valituksen mahdollisista datasäädöksen rikkomuksista, jos hän sellaisia havaitsee.

Asiakkaille enemmän mahdollisuuksia päättää IoT-tuotteensa datankäytöstä.

Asiakkaat ovat oikeutettuja saamaan itselleen IoT-tuotteensa käytöstä syntyneen datan maksutta. Yritys voi tarjota heille pääsyn dataan joko suoraan laitteesta tai erillisen verkkopalvelun kautta. Tämä velvoittaa vain keskisuuria ja sitä suurempia yrityksiä, jotka myyvät IoT-tuotteita tai niiden liitännäispalveluita.

Asiakkaat voivat antaa dataansa pääsyn myös kolmansille tahoille.

Asiakkailla on oikeus antaa dataansa pääsy kolmannelle osapuolelle. Kolmas taho voi käyttää saamaansa dataa ainoastaan asiakkaan kanssa tekemänsä sopimuksen rajoissa, ei muihin tarkoituksiin. Kun dataa jaetaan kolmannelle osapuolelle, datasäädös määrittelee, millä tavoin osapuolet voivat sopia datan jakamisesta. Sopimuksessa voi olla esimerkiksi hinnoittelusta, pääsyn laajuudesta ja datan käyttötavoista. Sopimuksen on oltava reilu kaikkia osapuolia kohtaan.

Joissain tilanteissa IoT-tuotteen valmistaja voi kieltäytyä datan jakamisesta.

Valmistaja voi kieltäytyä datan jakamisesta tietyissä poikkeustilanteissa. Valmistaja voi rajoittaa tai estää datan jakamista esimerkiksi vakavien haittojen ehkäisemiseksi, jos sen jakaminen vaarantaa tuoteturvallisuuden ja voi siten aiheuttaa vakavaa haittaa ihmisten terveydelle tai turvallisuudelle.

Liikesalaisuuksia sisältävää dataa jaetaan vain silloin kun luottamuksellisuus on turvattu, eli kun datan haltija ja käyttäjä ovat päässeet yhteisymmärrykseen luottamuksellisuuden turvaamisesta erilaisin suojakeinoin ja toimenpitein.

Datan jakaminen ja saaminen käyttöön paranevat uusien pelisääntöjen myötä

Datankäsittelypalveluiden vaihtaminen helpottuu.

Datasäädöksen myötä yritysten on tulevaisuudessa helpompi vaihtaa datankäsittelypalveluita, kuten pilvipalveluita. Näin pyritään estämään ongelmallisia toimittajaloukkuja. Datankäsittelypalvelun on noudatettava datan siirrossa säädöksessä määriteltyjä aikarajoja. Tarvittaessa sen on autettava palvelunvaihdon prosessissa ja poistettava asiakkaan data siirron jälkeen omista järjestelmistään.

Datan välityspalvelut tukevat luotettavaa datan jakamista.

Datan välityspalvelut (DISP, Data Intermediation Services Provider) pyrkivät tarjoamaan yrityksille ratkaisuja, jotta luottamuspora tai datan jakamisen käytännön haasteet eivät olisi enää esteitä datan jakamiselle.

Datan välityspalvelu on uusi liike toimintamalli. Tällaiseksi toimijaksi haluavan yrityksen tulee rekisteröityä EU:n rekisteriin. Viranomaiset valvovat välityspalveluiden toimintaa, ja yritykset voivat luottaa siihen, että välityspalvelu ei esimerkiksi hyödynnä välittämäänsä dataa itse. Myös yksityishenkilöt voivat hyödyntää välityspalvelun palveluita välittääkseen omaa dataansa organisaatiolta toiselle.

Data-altruistiset organisaatiot edistävät yleistä etua datalla.

Data-altruismi on datan vapaaehtoista jakamista ilman korvausta yleisen edun mukaisiin käyttötarkoituksiin, esimerkiksi lääketieteelliseen tutkimukseen tai ympäristönsuojeluun. Data-altruismiin pohjautuvien eli dataa tällaisiin tarkoituksiin keräävien organisaatioiden on täytettävä tiukat kriteerit. Organisaation on oltava esimerkiksi voittoa tavoittelematon ja riippumaton toimija. Data-altruismia voi harjoittaa ilman organisaation rekisteröintiäkin, mutta rekisteröityminen valtion ylläpitämään rekisteriin viestii organisaation luotettavuudesta.

Yritykset voivat hyödyntää aiempaa enemmän julkisen sektorin dataa.

Avoimen datan direktiivi on tähän asti ohjannut julkista sektoria julkaisemaan avoimena datana mahdollisimman paljon tietoa aineistoja. Datanhallinta-asetus määrittää reilut pelisäännöt, joilla yritykset voivat saada pääsyn sellaiseen **julkishallinnon uudelleenkäytettäväksi asettamaan suojattuun dataan**, jota ei voida julkaista avoimena datana.

Julkiset toimijat ilmoittavat ehdot, joilla suojattuun dataan pääsee käsiksi. Ehdot eivät saa syrjiä tai rajoittaa kilpailua ja niiden on oltava perusteltuja. Suojattu data on turvattava luvattomalta käytöltä. Henkilötietoja sisältävää dataa saa käyttää vain, jos on saatu suostumus henkilöltä, jota tieto koskee tai jos data on anonymisoitu.

Julkiset toimijat voivat vaatia pääsyä yrityksen dataan hätä- ja poikkeustilanteissa.

Julkiset toimijat ja EU:n toimielimet voivat vaatia yrityksiltä tärkeää dataa hätä- tai poikkeustilanteissa. Hätätilanteissa kaikki yritykset koosta riippumatta voivat joutua luovuttamaan dataa, pääsääntöisesti ilman

korvausta. Poikkeustilanteissa keskisuurilta ja suurilta yrityksiltä voidaan vaatia dataa, ja näissä tilanteissa yritykset voivat saada korvausta. Dataa pyydetään vain, jos sitä ei muuten saada. Se on luovutettava oikeuden mukaisesti ja turvallisesti.

Dataa voidaan jakaa myös EU:n ulkopuolisille valtioille mutta vain turvatuissa tilanteissa.

EU:n ulkopuolisilla valtioilla on pääsy dataan vain tiukasti säädellyissä olosuhteissa, kuten rikostutkintoihin liittyen, ja vain tuomioistuimen päätöksen perusteella. Asiakasta on informoitava ennen datan luovuttamista. Henkilötietoja sisältävän datan käsittelyssä on noudatettava GDPR:n vaatimuksia. Data siirretään vain, jos kohdemaassa on voimassa sopimus, joka takaa datan turvallisen käytön, ja yritykset voivat kääntyä viranomaisten puoleen turvallisuuden varmistamiseksi. Kaikissa tilanteissa on noudatettava asianmukaisia suojatoimia, jotta datan jakamista tai siirtoa ei tehdä EU:n tai yksittäisen jäsenmaan lainsäädännön vastaisesti.

Palaute ja itsearviointi

Palaute ja itsearviointi

Onnittelut, olet nyt käynyt läpi koko koulutuksen!

Voit antaa meille palautetta koulutuksen sisällöstä ja toteutuksesta. Samalla voit reflektoida ja arvioida omaa oppimistasi.

Palautesi auttaa **sinua** viemään oppimasi asiat käytäntöön ja **meitä** tekemään entistä toimivampia koulutuksia.

Palaute ja itsearviointi

Arvioi omaa oppimistasi ja koulutuksen toteutusta ja sisältöjä vastaamalla lyhyeen kyselyyn.

ANNA PALAUTETTA

Jaa oppimaasi ja jatka oppimista

Pian saat todistuksen ja koulutus on päättynyt, mutta toisenlainen oppimismatka on vasta alussa!

Pääset viemään koulutuksen oppeja käytäntöön ja voit motivoida myös muita oppimaan.

- **Innosta** omalla esimerkilläsi.

- **Keskustele** oppimastasi avoimesti.
- **Haasta** kollegat koulutuksen pariin.
- **Jaa somessa** ajatuksiasi koulutuksesta tai vaikkapa todistukseksi #eoppiva #jottajokainenvoisioppia.
- **Tilaa uutiskirje**, jotta saat tiedon eOppivan uusista koulutuksista.
- **Opiskele lisää** eOppivan laajasta koulutusvalikoimasta.

Todistus ja suorituksen kirjaaminen

Todistus ja suorituksen kirjaaminen

Onneksi olkoon!

Olet nyt suorittanut koulutuksen ja voit tilata suorituksestasi todistuksen! Tilaa todistus heti, jotta suorituksesi varmasti tallentuu.

Valitse alta oikea vaihtoehto sen mukaan, oletko töissä valtiolla.

(Jos et ole varma vastauksesta, tarkista täältä: [eOppivan käyttäjäorganisaatiot](#).)

Olet töissä valtiolla (kirjaa suoritus ja lataa todistus)

Valtionhallinnon organisaation työntekijänä saat suorituksen kirjattua ja todistuksen ladattua näin:

- Kirjaudu alla olevasta linkistä eOppivan Moodleen (tarvitset toimivan Virtue-tunnuksen tai työ sähköpostilla tehdyn käyttäjätunnuksen).
- Anna kurssiavain, joka on **DATA**
- Merkitse koulutus suoritukseksi. Halutessasi voit myös ladata Moodlesta todistuksen.

EOPPIVAN MOODLEEN

En ole töissä valtiolla (tilaa todistus)

Saat todistuksen sähköpostiisi näin:

- Tilaa todistus heti, jotta suorituksesi ei katoa!
- Klikkaa alla olevaa "Tilaa todistus" -linkkiä ja täytä lomakkeelle yhteystietosi.
- Saat sähköpostiisi todistuksen koulutuksen suorittamisesta.

TILAA TODISTUS

Kiitos osallistumisesta!

Työryhmä:

Tarmo Toikkanen, johtava asiantuntija, Sitra

Pinja Heimala, asiantuntija, Sitra

Tone Knapstad, väitöskirjatutkija, Helsingin yliopisto

Beata Mäihäniemi, tutkija, Lapin yliopisto

Sanna Toropainen, väitöskirjatutkija, Helsingin yliopisto

Tuotanto: eOppiva 2024

Koulutuksen tekijänoikeudet kuuluvat työryhmälle. Etään käytä koulutuksen materiaaleja ilman lupaa.

Jotta jokainen voisi oppia.